

Нова українська школа

Марія Чумарна

Українська мова та читання

ЧАСТИНА 2

клас

ДЕРЖАВНІ СИМВОЛИ УКРАЇНИ

Згідно з Конституцією України, державними символами України є Державний Прапор України, Державний Герб України, Державний Гімн України.

Державний Прапор України

Державний Герб України

Державний Гімн України

*Музика Михайла Вербицького
Слова Павла Чубинського*

Ще не вмерла України і слава, і воля,
Ще нам, браття молодії, усміхнеться доля.
Згинуть наші воріженьки, як роса на сонці.
Запануєм і ми, браття, у своїй сторонці.

Приспів:

Душу й тіло ми положим за нашу свободу,
І покажем, що ми, браття, козацького роду.

Марія Чумарна

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЧИТАННЯ

Підручник для 2 класу
закладів загальної середньої освіти

(у 2-х частинах)

Частина 2

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

ТЕРНОПІЛЬ
НАВЧАЛЬНА КНИГА – БОГДАН
2025

УДК 811.161.2(075)

Ч-90

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ Міністерства освіти і науки України від 21.02.2025, № 345)

Підручник створено до Типової освітньої програми,
розробленої під керівництвом О. Я. Савченко.

Чумарна М. І.

Ч-90 Українська мова та читання : підручник для 2 кл. закладів загальн. серед. освіти : у 2-х ч. Ч. 2. / М. І. Чумарна. — Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2025. — 160 с. : іл.

ISBN 978-966-10-9041-4

Зміст підручника відповідає Державному стандарту початкової освіти та Типовій освітній програмі, розробленій під керівництвом О. Я. Савченко.

Для учнів та учениць 2 класу.

УДК 811.161.2(075)

Охороняється законом про авторське право. Жодна частина цього видання не може бути відтворена в будь-якому вигляді без дозволу видавництва.

Завантажуйте безкоштовний інтерактивний додаток,
використовуючи детальну інструкцію, за посиланням:

<https://edodatok.com/9041-1/>

ISBN 978-966-10-9041-4

© М. І. Чумарна, 2025
© Навчальна книга – Богдан, виключна ліцензія
на видання, оригінал-макет, 2025

Дорогий другокласнику! Дорога другокласнице!

Вітаємо тебе на сторінках нашого підручника. Тут ти вивчатимеш цікавий світ української мови та літератури; досліджуватимеш таємниці художнього слова, ознайомишся зі зразками усної народної творчості та авторськими творами різних жанрів (казки, байки, вірші, загадки, оповідання), опановуватимеш правила усного мовлення.

На тебе чекають різноманітні вправи і завдання, які ти виконуватимеш в групі, в парі або самотійно.

На сторінках підручника ти будеш спілкуватися, міркувати, фантазувати, розвивати творчі здібності.

Наполегливо здобувай нові знання.

Бажаємо тобі успіхів!

Умовні позначення

— читаємо виразно

— працюємо творчо

— дискутуємо

— запам'ятовуємо

— досліджуємо

— працюємо в парах,
групах

— виконуємо завдання;
відповідаємо на запитання

— словничок

— використовуємо інтернет-джерела

ВІДЛЕТІЛО ЛІТО ІЗ ПТАШКАМИ

Відлетіло літо із пташками —
нині я іду у другий клас!
Подружусь з цікавими книжками
і усіх-усіх здивую вас:
вмію вже читати й рахувати,
гарно малювати і писати,
з друзями в цікаві ігри грати
і весь світ довкола пізнавати!

Марія Чумарна

- Про що розповідається у вірші?
- Який настрій він викликає у тебе?

- Обговоріть, як ви розумієте назву вірша. Як іще його можна назвати?
- Якими словами із вірша можна підписати поданий малюнок?

- Прочитайте виділений у вірші рядок. А що вмієте ви? Розкажіть про це одне одному.

Виконай завдання на вибір.

- Розкажи, які цікаві пригоди трапилися з тобою влітку.
- Склади усну розповідь про те, чому пташки відлітають у вирій разом із літом.

Послухай пісню «Доброго ранку» (сл. М. Чумарної, муз. О. Герасименко).

- Хто ще посміхається тобі зранку і каже «Привіт»?
- Як ти розумієш слова «білий світ»? Чому світ називають саме білим?

Розглянь малюнок. Чи знайомі тобі ці слова? Що вони означають?

світло
свято
світлиця
свічка
досвіток
світанок
світило

Розкажи, який настрій викликають у тебе ці слова. А які слова можуть «погасити» радісний настрій?

Виконай завдання, подане в електронному додатку.

- Прочитайте і доповніть речення, «домалювавши» словами свій «білий світ».

Мій світ — це сонечко у небі,

Мій світ — це моя мама,

Мій світ — це мої книжки,

Що ще?

- Чий світ вийшов багатшим і цікавішим?

ГРА «ДОБРОГО РАНКУ»

Це — наше щоденне ранкове привітання. Стаємо в коло, беремося за руки; придумуємо собі певну роль: хтось сьогодні буде сонечком, хтось — пташкою, хтось — звірятком, хтось — квіткою чи деревом. Учасники гри по черзі називають себе і запам'ятовують того, хто зліва, тому що справа наліво передаватимуть одне одному побажання на нинішній день.

Починає Сонечко. Воно звертається до дитини, яка стоїть у колі зліва:

— Доброго ранку, Зайчику! (чи Квіточко, Яблунько, Пташко і т.п.). Я бажаю тобі гарного дня, щоби жоден мисливець тебе не вистежив, щоб у тебе було вдосталь моркви та капусти і багато добрих друзів!

Наступний учасник гри повертається вліво і вітається так само, бажаючи все те, що до вподоби пташці, звірятку чи квіточці.

ЯК ШВИДКО ЛІТО ПРОМИНУЛО!

Як швидко літо проминуло!
Прийшла осіння пора.
Немов на крилах полинуло
кохане літечко з двора!..
Садок марніє потихеньку,
пожовклі падають листки,
вітрець не віє вже тепленько, —
жене понурії хмарки.
Посох горошок на городі,
мачок вже цвіт давно згубив,
високий соняшник на грядці
журливо голову схилив.

Олена Пчілка

По́линуло — полетіло.

Ма́рніє — в'яне, втрачає барви.

По́нурії — сумні, темні.

- Яка пора року проминула, а яка — прийшла?
- Які зміни відбуваються у природі? Спробуй доповнити вірш власними спостереженнями.

Прочитайте два останні рядки вірша. Обговоріть чому соняшник журиться.

Пофантазуй. Як можна «розвеселити» соняшник із вірша Олени Пчілки?

Вірш — невеликий поетичний твір, у якому слова в кінці рядків римуються, тобто звучать однаково чи подібно.

ОСІНЬ

Висне небо сине,
сине, та не те;
світить, та не гріє
сонце золоте.

Темная діброва
стихла і мовчить;
листя пожовтіле
з дерева летить.

Здалека під небом,
в вирій летючи,
голосно курличуть
журавлів ключі.

Яків Щоголів

- Прочитай вірш мовчки. Який він — сумний чи веселий?
- Які ознаки осені називає автор?

Порівняй вірші Олени Пчілки і Якова Щоголіва. Чим вони подібні? Який «портрет» осені тобі більше подобається? Чому?

Прочитайте. Дослідіть, у яких словах п'ять складів.

дівчátка
близнятка
лістячко
бажáння

шурхотíло
збереглосья
залишилосья
дiстáлосья

сóнячний
яблунéвий
пожóвкле
схвильóванi

ЯБЛУКО В ОСІННЬОМУ САДУ

Оповідання

Пізньої осені маленькі близнятка Оля й Ніна гуляли в яблуневому саду. Був тихий сонячний день. Майже все листя з яблунь опало і шурхотіло під ногами. Тільки на деревах де-не-де залишилося пожовкле листячко.

Дівчатка підійшли до великої яблуні. Поруч з жовтим листком вони побачили на гілці велике рожеве яблуко.

Оля й Ніна аж скрикнули від радості.

— Як воно тут збереглося? — з подивом запитала Оля.

— Зараз ми його зірвемо, — сказала Ніна і зірвала яблуко.

Кожній хотілося потримати його в руках.

Оля хотіла, щоб яблуко дісталось їй, але вона соромилась висловити це бажання, а тому сказала сестрі:

— Хай тобі буде яблуко, Ніно...

Ніні хотілося, щоб яблуко дісталось їй, але вона соромилась зізнатися в цьому. Ніна сказала:

— Хай тобі буде яблуко, Олю...

Яблуко переходило з рук в руки, дівчатка не могли дійти згоди. Та ось їм обом сяйнула одна і та ж думка: вони прибігли до мами радісні, схвильовані.

Віддали їй яблуко.

В маминих очах сяяла радість.

Мама розрізала яблуко і дала дівчаткам по половинці.

Василь Сухомлинський

Оповідання — розповідь про різні випадки з життя людей, тварин.

Близнючки — сестрички, які народились одночасно і дуже схожі одна на одну.

- Що тобі найбільше сподобалося в цій історії?
- Чому зраділа мама?
- Чи траплялися з тобою подібні історії? Розкажи їх.

Прочитай уважно вірші.

ВЕРЕСЕНЬ

Веселий вересень у лісі
повісив ліхтарі.

І сонце на злотистім списі
гойдається вгорі.

Юрій Клен

НЕ ЩЕБЕЧЕ СОЛОВЕЙКО

Не щєбєчє соловєйкò,
нє кує зозуля.
Вєснà швидкò прòлетілà,
і літò минулò.
Гай зелений вжє жовтіє,
листя опадєє.
Минà теплò, минà добрò,
хòлòд наступєє.

Тарас Шевченко

- Перекажи своїми словами, про що йдеться у вірші Тараса Шевченка.
- Розглянь ілюстрацію. Чи відповідає вона змісту вірша?
- Обговоріть, що означають виділені слова у вірші «Вересень». Про які ліхтарі пише поет?

ОСІНЬ

Небєсà прòзорі,
мòв глїбїнь рїкї.
Падàють, як зорї,
з яворà листкї.
А нàд полєм ниткà
дзвонить, як струнà.
Зажурилàсь квїткà —
чує снїг вонà.

Дмитро Павличко

- Поясни, як ти розумієш слова «глибінь», «явір», «струна».
- Які картини постають у твоїй уяві, коли ти читаєш вірш?

Восени тварини готуються до зими. Одні, як добрі господарі, складають у своїх нірках запаси їжі на зиму. Адже з-під снігу їм буде важко роздобути коріннячко чи насіннячко. Інші лаштуються взимку спати. А окремі — наприклад, лелеки, шпаки, гуси та інші птахи — готуються відлітати в теплі краї.

- Які тварини впадають у зимову сплячку?
- Яких перелітних птахів ти знаєш?

ЇЖАЧОК-ХИТРЯЧОК

Їжачок-хитрячок
із голок та шпичок
пошив собі піджачок.
І у тому піджачку
він гуляє по садку.
Натикає на голки
груші, яблука, сливки.
І до себе на обід
він скликає цілий рід.

Платон Воронько

Обговоріть, як готується до зими їжачок. Хто прийде до нього на обід?

Що у цьому вірші є правдивим, а що — вигаданим?

Прочитай заголовок поданого нижче тексту. Спробуй передбачити, про що в ньому розповідається.

НАДХОДИТЬ ОСІНЬ

Давно повилітали пташенята з гнізд. Вилиняли і знову вкрилися новим пір'ям їхні батьки.

У зграї збиваються птахи, які будуть відлітати в чужі, далекі теплі краї.

Покинули свої хатки-шпаківниці чорно-рябенькі шпаки. Величезними табунами літають вони над ланами, луками. Ось табун опустився на скошений луг. Перемовляючись, шпаки моторно бігають і живляться комахами, які ще не поховалися в землю, під коріння, в щілини.

Здалеку видається, що на телеграфні дроти нанизане намисто. То сидять сотні ластівок, які ось-ось полетять на південь. Адже ластівки дуже рано відлітають від нас, так само, як і соловейки та інші дрібні пташки.

Поважно бродять по болоту сім'ї лелек у своєму чорно-білому вбранні.

Незабаром перша паморозь посріблить траву, листя кущів, дерев. Тоді шпак прилетить до своєї шпаківні й проспівает прощальну пісеньку.

Олександр Копиленко

- Чи справдились твої передбачення?
- Про яких пташок згадується у цьому оповіданні? Назви їх.
- Який птах подобається тобі найбільше і чим?

QR Переглянь відео про перелітних птахів.

ЧИ ЧУЛИ ВИ БАЙКУ?

Вірш-безконечник

Розкажу вам байку
Про ворону-незнайку.
Чи чули ви цю байку?
— Та яку?
— Та про ворону незнайку.
— Ні, не чули.
— А як не чули, то послухайте.
Була собі ворона-незнайка,
оце про неї буде байка.
А ви байку чули?
— Та яку?
— Про ворону-незнайку.
— Та розкажи!
— Та от і кажу:
Була собі ворона-незнайка.
Чи до вподоби вам моя байка?
— Та яка?
— Та про ворону-незнайку.
— Та розкажи!
— От і кажу:
Розкажу вам байку
про ворону-незнайку.
Чи обридла вам моя байка?
— Не обридла, та коли ж вона буде?
— Ви слухайте, то й буде.
**А хто байку любить,
у того розуму прибуде.**
Оце ж і кажу вам байку...і т. д.

Василь Чухліб

Обговоріть, як ви розумієте виділене у тексті речення.

Прочитайте віршик. Доберіть відповідні слова.

ЩО ВОНО ХОДИЛО

Розкажу казку, а ти роби під... .
 По городі щось ходило,
 а в нього хвостик, як
 А в нього шубка
 Чи моя казочка гарненька?

Спробуйте придумати вірш-безконечник.

НЕРОЗУМНА ВОРОНА

Українська народна байка

Ворона літала над селом і схопила шматок сиру. Шматок був чималий, ворона заледве тримала його в дзьобі. Полетіла в ближній лісок, сіла на дерево невисоко від землі і почала їсти.

Побачила це лисиця — і захотілось їй полакувати сиром.

Підійшла до дерева, обійшла навкруг нього разів зо два, все позираючи на ворону, а далі почала морочити їй голову.

— Яка ж ти гарна птиця! Я ніяк на тебе не намілююся. Що за носик, що за хвостик! А пір'ячко... Від сонця аж блищить! — примовляє лисиця.

А ворона міцно тримає сир та слухає, що ж то лисиця говорить.

— Я думаю, такий красуні сам орел позаздрить.
Недарма ти їси такий ласенький шма-
точок. По всьому видно, що у тебе має
бути ангельський голосочок!

Ворона оніміла від похвали, за-
була й про сир, роззявила рот і
крикнула: «Так! Так!».

Сир упав додолу, а лисиця схо-
пила його і втекла.

Байка — це невеликий віршований або про-
зовий твір з повчальним змістом.

- Прочитай байку, виділи для себе незрозумілі слова.
- Дізнайся, що вони означають, скориставшись ін-
тернетом.

Що у цій байці є правдивим, а що — вигаданим?

- Обговоріть, чого навчає ця байка.
- Які людські якості були притаманні лисиці? А во-
роні? Це позитивні якості чи негативні?
- Прочитайте слова. До кого із героїв байки їх можна
віднести?

хитрість

брехливість

жадібність

неуважність

Послухай прислів'я. Поясни їх.

Вивчи скоромовку напам'ять.

Хитру сороку спіймати морока,
а на сорок сорок сорок морок.

СМІХОВИНКИ-ЗАГАДКИ

Прочитай текст, відгадай пропущене слово.

НАЙКРАЩИЙ УЧЕНЬ

— Мамо, — сказав Горобчик, — я вже став найкращим учнем у класі!

— Це добре, — відповіла мама Горобчиха. — Ти вже розумніший за Сову?

— Ні, просто Сова до школи не ходить, бо вона удень

- Поміркуй, чи дійсно Горобчик став найкращим учнем у класі.
- Чому Сова не ходить до школи? Доповни речення.

БДЖОЛА І МЕД

Малого Ведмедика вчать читати.

Він уважно вимовляє кожну букву:

Б, Д, Ж, О, Л, А.

— Що вийде з цих літер? Прочитай усе слово! — каже вчителька.

— ...! — вигукнув Ведмедик.

— Але ж ти прочитав шість літер! Чому в тебе вийшло слово лише з трьох літер?

— Бо воно солодке!

- Яке слово прочитав ведмедик? Чому?
- Чи можна поєднати слова *бджола* і *мед*?
- Склади речення з цими словами.

Поміркуйте.

Чи наздожене ведмідь бджолу, якщо бігтиме швидше за неї?

ЗАЙЧИК У ШКОЛУ НЕ ПРИЙШОВ

У лісовій школі вчителька Сорока викликає до дошки Зайчика.

— Зайчик сьогодні до школи не прийшов! — почувся із задньої парти.

— Хто це сказав? — запитала вчителька.

— Я, Зайчик!

— А чому ти не прийшов сьогодні до школи?

— Бо за першою партою сидить

- Відгадай, хто сидить за першою партою.
- Чому зайчик боїться деяких звірят?
- Які звірята у лісовій школі найсміливіші, а які — найбоязкіші?

Уявіть себе акторами театру. Розіграйте в ролях сценку за текстом:

1 група — «Бджола і мед»;

2 група — «Зайчик в школу не прийшов»;

3 група — «Найкращий учень».

Прочитайте. Чи всі слова зрозумілі? Спробуйте їх пояснити.

пір'їна
вбрання

оксамітовий
ошáтний

засяяла
гойдну́ла

ЯК БЕРІЗКА ЛИСТЯ РОЗДАРУВАЛА

Чи знаєте ви, дітки, чом берізки взимку сплять? Не знаєте? Ну так от.

Позолотила осінь берізку. Заблищала вона, засяяла. Хто не пройде, всяк милується.

— От би мені таке **вбрання, золоте**, як сонечко, — сказав мураха, дивлячись на жовте листя.

— Візьми, будь ласка, — відповіла берізка й скинула один листочок.

Зрадів мураха, схопив подарунок, до мурашника поволік.

— Якби до мого капелюха таку **золоту пір'їну...** — позаздрив гриб-підберезник.

— Візьми собі **золоту пір'їну**, — скинула береза ще один листочок.

Схопив його підберезник, до оксамитового капелюха приліпив, стоїть, не дише від щастя.

— І мені б **листячка золотого** трохи, — попрохав їжак.

Гойднула берізка гілками, жменю листочків на землю струсила. Покачався на них їжак, на-

чепив на колючки, **ЗОЛОТОЮ КУЛЬКОЮ** додому покотився. Побачила його ялинка-чепуруха.

— От якби по моїй зеленій сукні твоє **ЗОЛОТЕ ЛИСТЯ** розкидати, не було б на світі дерева, ошатнішого за мене...

— Візьми, сусідко, візьми, мені не шкода, — сказала береза і все своє листя на ялинку струсила.

Зирк, а сама ні з чим лишилася: все до останнього листочка роздарувала. Заплакала тоді береза: де ж моя **ЗОЛОТА КРАСА?**

Тут вітер підлетів, почав утішати:

— Не плач, не журися, прийде весна, подає тобі нове вбрання. Не плач, не журися... Не плач, не жури-и-и-ся...

Гойдалася берізка, слухаючи ласкаві вітрові слова, та так і заснула. На цілісіньку зиму заснула. Відтоді повелося: як тільки роздає берізка своє **ЗОЛОТЕ ЛИСТЯ**, так і засне на всю зиму, щоб швидше весни діждатися.

Ірина Прокопенко

• Прочитайте виділені словосполучення зі словом «золотий». Що означає це слово?

• Якими ще барвами світяться осінні листочки?

ОСІННІЙ ВІТЕР

Ой шумить холодний вітер,
аж гуде.

Жовте листячко тріпоче
де-не-де.

А берізка гілочками
вся тремтить:

«Ой, не рви ти, вітре, коси
 хоч на мить!
 Бо замерзну я без листя
 у снігу!»
 Вітер листя обриває:
 «Гу-гу-гу!»
 Не замерзнеш ти під снігом,
 а заснеш,
 а навесні свіжі коси
 заплетеш!».

Катерина Перелісна

- З яким проханням звертається берізка до вітру? Що їй відповідає вітер?
- Вивчи скоромовку напам'ять.

Золота злива з неба злинула,
 золотом ліс залила.

- Розглянь малюнок.

- Розпізнай гриби: боровик, підберезник, опеньок, лисички, моховик, мухомор.
- Обговоріть, які з цих грибів їстівні, а які — ні.

-
- ?
- Розглянь малюнок. Що на ньому зображено?
 - Назви дари осені.

Обговоріть, чому осінь називають багатою і щедрою господинею.

- QR
- Пригадайте українську народну пісню «Ходить гарбуз по городу». Перегляньте мультфільм.
 - Зверніть увагу, що змінилося в пісні. Яких нових персонажів ви побачили в мультфільмі?

Ая *Перістий* — рябий.
Пшонó — зерно проса, з якого готують українську страву куліш.
Припра́ва — різні прянощі (перець, часник, петрушка, кріп), які додають до їжі, аби була смачнішою.

Переспівайте по-своєму пісню про гарбузову родину, доповнивши її пропущеними словами.

СВЯТО НА ГОРОДІ

В Гарбуза сьогодні свято.
Кличе він гостей

Гарбузиха борщ варила,
диня тісто ...,
два веселі огірочки
чай запарили з медочком.
Прийде в гості Гарбузин —
у роду найстарший,
та найменший Гарбузенко,
що співає ...,
трое милих баклажанів
в фіолетових жупанах.

Дві красуні-капустини
радо прийдуть на гостину,
та ще редька чорноброва,
цибулина гонорова,
Хрін родину не забуде —
і на свято теж ...

Марія Чумарна

- • Розгляньте ілюстрації. Чи всі гарбузові родичі, про яких ідеться у пісні та вірші, тут зображені?
- • Хто ще, на вашу думку, прийде на свято до Гарбуза? Продовжте вірш словами: «Ще прийдуть на свято...».
- Зверни увагу, як зовуть найстаршого Гарбузового сина. А найменшого? А дружину Гарбуза?
Назви їхні імена за порядком — від найстаршого до найменшого.
- Виконай завдання, подані в електронному додатку.

Я І МОЯ СІМ'Я

СІМ

Лічилка

Мама, тато, дід, бабуся —
всіх назву, не помилюся.
Старший братик і сестричка —
в нас сімейка невеличка.
Не спиняйте, бо зіб'юся:
мама, тато, дід, бабуся,
старший брат, сестра і я —
отака у нас сім'я.
Нам лічилочку на «сім»
повторити треба всім.

Варвара Гринько

- Скільки людей налічує «невеличка сімейка»? А скільки рідненьких «я» у твоїй сімейці?
- Опиши свою сім'ю.
- Поміркуйте і обговоріть, чим відрізняється сім'я від родини.
- Поясніть прислів'я.

Дерево тримається корінням, а людина — сім'єю.

У НАШОГО ОМЕЛЕЧКА

Дитяча пісенька

У нашого Омелечка
невеличка сімечка:
тільки він та вона,
та старий, та стара,
та Іван, та Степан,
та Василь, та Панас,
та той хлопець, що в нас,
та дві дівки косаті,
та два парубки вусаті,
та дві Христі в намисті,
та дві ляльки в колисці.

Яка сімейка в Омелечка? Полічи її членів.

Спробуй намалювати Омелечкову сімейку у вигляді дерева.

Поміркуйте, чи важливо, яке ім'я у людини.

У цьому раї на землі
нічого кращого немає,
як тая мати молодая
з своїм дитяточком малим...

Тарас Шевченко

МОЇЙ МАМІ

Мамо любя, добра, мила —
як іще назвать тебе?
Це ж для мене ти пошила
з шовку плаття голубе.

Ти мені читаєш книжку,
хочеш розуму навчить...
Ляжу спати — ходиш нишком,
все боїшся розбудить.
Захворію хоч злегенька —
цілу ніч не будеш спать.
Тож дозволь тебе, рідненька,
за усе поцілувать!

Марія Познанська

- Як поетеса звертається до своєї мами? А які слова вживаєш ти, звертаючись до мами?
- Виразно, з почуттям захоплення, прочитай вірш уголос.
- Спробуй прочитати його тихенько, щоб відчутти, як серденько б'ється від хвилювання.
- Яка інтонація тобі подобається більше? Чому?

Допиши віршик для мами. Для кого ще з рідних тобі людей ти хочеш написати вірш?

МАМА

Сонечко ясненьке —
мама
Як вона всміхається —
квітка
Я для мами все зроблю,
бо матусю я

ВИШИВАНКА

Мама вишила мені
квітами сорочку.
Квіти гарні, весняні:
— На, вдягай, синочку.
В нитці — сонце золоте,
пелюстки багряні.
Ласка мамина цвіте
в тому вишиванні.
Вишиваночку візьму,
швидко одягнуся.
Підійду і обійму
я свою матусю.

Вадим Крищенко

- Чому мамина вишиванка така важлива для дитини?
- Які мамині подарунки тобі найбільше подобаються?

Склади розповідь про свою маму або рідну тобі людину, називаючи її різними лагідними словами.

Мама, мамуся, мати, матуся, матінка, маму-сенька, матусенька, неня, ненька, ненечка.

Прочитайте прислів'я. Як ви його розумієте?

Добре слово — найдорожчий подарунок.

Виконай завдання, подане в електронному додатку.

ВЧИТЬ МЕНЕ МІЙ ТАТО

Вчить мене багато
мій рідненький тато:
кубики складати,
замки будувати.
Вмію разом з татом
все ремонтувати.
Вчить мене мій тато
мудрим, сильним стати,
правду говорити,
вільним виростати.

Марія Чумарна

Чого вчить тато свого сина?

- Зверни увагу на виділене у вірші слово. Чим воно цікаве?
- Зміни у слові **замки** наголос. Чи зміниться значення слова?

Вивчи одне прислів'я (на вибір) напам'ять.

- ◆ Яка хата — такий тин,
який батько — такий син.
- ◆ Яке дерево — такі його віти,
які батьки — такі їхні діти.

БАТЬКІВСЬКІ ПОРАДИ

З народної мудрості

Жив у одному селі чоловік, і був у нього син. От батько й навчає сина:

— Живи, сину, так, щоб у кожному селі була в тебе хата, щоб носив ти щодня нові чоботи та щоб люди тобі кланялися.

— Як це, батьку, можу я в кожному селі хату збудувати, щодня купувати нові чоботи і змусити усіх людей мені кланятися? — дивується син.

— А так, сину: як матимеш у кожному селі товариша, то й хата в тебе буде. А чоботи як увечері почистиш, то все новими виглядатимуть. А як рано вставатимеш та вволю трудитимешся, то люди, йдучи до праці, будуть з тобою вітатися і тобі кланятися.

• Обговоріть, чи добрі поради давав батько своєму синові.

• Чому люди шанують інших за працьовитість?

• Чи можна в кожному селі мати товариша? Яку для цього треба мати вдачу?

• Пригадай, які поради дають тобі твої батьки, коли ти ідеш в гості, на вулицю чи до школи. Чи прислухаєшся ти до них?

• Які поради тобі до вподоби, а які — ні?

Прочитайте і поясніть прислів'я.

Ранні пташки росу п'ють,
а пізні сльози ллють.

МІЙ ДІДУСЬ

Мій дідусь старенький,
 як голуб сивенький,
 по садочку ходить
 і мене малого,
 онучечка свого,
 за рученьку водить.
 По садочку ходить,
 яблучка знаходить
 ще й дає горіхи.
 Дідусь любий, милий,
 як голубчик сивий,
 з ним — багато втіхи.

Марійка Підгірянка

- Якими словами хлопчик описує свого дідуся? Із ким порівнює?
- Якими словами ти змалював/змалювала би портрет свого дідуся?
- Чи є у тебе в роду дідусі, бабусі, прадідусі та прабабусі? Скільки їм років?

САД

Народна притча

Навесні дідусь вирішив садити дерева. Малі онуки йому допомагали: водичку носили, землю підсипали. От старший онук і каже:

— Дідусю, ти маєш довго жити, щоби покуштувати яблучок з цієї яблуньки!

— Я їв яблучка з дерева, котре садив мій дід. А ви будете їсти плоди з мого саду. Не забудьте, коли виростете, посадити сад для своїх онуків.

- Ая** *Притча* — коротке оповідання повчального змісту.
- ?** Прочитай уважно слова онука і відповідь дідуся. У чиїх словах, на твою думку, більше життєвої мудрості?
- 👉** Спробуйте одним реченням висловити найголовнішу думку, яку збудила притча.

СМІХОВИНКИ

НЕУВАЖНА РУЧКА

- Мамо, купи мені новеньку ручку!
- Та твоя ж ручка нормально пише!
- Пише вона нормально, але дуже неуважною стала — літери пропускає.

ЧИ ЛЮБИШ КАЗКУ

Питається донечка у мами:

- Мамо, а ти любиш слухати казки?
- Звичайно.
- А хочеш, щоб я тобі якусь розказала?
- Розкажи, донечко.
- А чи сподобається вона тобі?
- Напевно.
- Але вона зовсім недовга!
- Та розкажуй уже!
- Була собі ... ваза для квітів, і я її розбила...

Склади сміховинку про пригоду, яка трапилася з тобою чи з твоїми друзями.

ЛЕДАЧА ПОДУШКА

Маленькій Яринці треба рано вставати, щоб до школи йти. А не хочеться, ой як не хочеться!

Увечері питає Яринка дідуся:

— Дідусю, чому вранці вставати не хочеться? Навчіть мене спати так, щоб хотілося вставати і йти до школи.

— Це подушка в тебе ледача,— каже дідусь.

— А що їй зробити, щоб вона не була ледачою?

— Знаю я таємницю, — пошепки відповідає дідусь. — Ото саме тоді, як вставати не хочеться, візьми подушку, винеси на свіже повітря і добряче вибий її кулачками — вона й не буде ледачою.

— Справді? — зраділа Яринка. — Я так і зроблю завтра.

Ще дуже рано, а треба збиратися до школи.

Не хочеться вставати, але треба ж нарешті подушку провчити, лінощі з неї вибити!

Схопилась Яринка, швиденько одяглася, взяла подушку, винесла на подвір'я, поклала на лавку — та кулачками її, кулачками.

Повернулась до хати, поклала подушку на ліжку — та й умиватися. А дідусь у вуса посміхається.

Василь Сухомлинський

- А у тебе теж є «ледача подушка»? Спробуй провчити її так, як Яринка.
- Розкажи, як твої рідні допомагають тобі збиратися до школи.
- Придумай власну смішну історію про «ледачі» речі, котрі заважають тобі бути працюючим/працювитою.

- Прочитай виразно слова. Добери ще кілька пар слів за поданим зразком.

гілля — гіллячко
подвір'я — подвір'ячко

загадка — загадочка
вікно — віконечко

- Прочитайте заголовок тексту. Спробуйте передбачити, про що в ньому розповідається.

СТОЇТЬ ВЕРБА ПОСЕРЕД СЕЛА, РОЗПУСТИЛА ГІЛЛЯ У КОЖНЕ ПОДВІР'Я

Катруся сказала бабусі:

— Я вже в кімнаті все прибрала. Бачте, як чисто стало. А тепер давайте у загадки гратися. Ви загадуйте, а я буду відгадувати. Добре?

— То й давай, — згодилася бабуся. — Ану вгадай, онучко, що воно таке: стоїть верба посеред села, розпустила гілля у кожне подвір'я.

Катруся не вміла ще відгадувати, подумала трохи і покрутила головою:

— Ні, це така загадка, що я її і за сто років не відгадаю. Хіба буває така верба, що може гіллям закривати все село?

— Буває, — відповіла бабуся. — І не тільки одне село, а може хоч і тисячу сіл закрити.

— Аж тисячу сіл? — не повірила Катруся. І спитала:

— Хіба ота верба така рясна?

— Така рясна і висока, — сказала бабуся. — Стоїть високо — в небі. Все на землі бачить, все оглядає і в кожен двір, у кожне віконце спускає гілочку.

— Ой! — вигукнула Катруся. — Це така загадочка, що її можна намалювати.

Зразу взяла олівець, папір і кинулася до столу.

Внизу на аркушику намалювала село: багато-багато хат з віконцями і маленькими подвір'ячками. Над селом поставила високу-висо-

ку вербу і таку кучеряву, що вистачило гілочок на всі подвір'ячка, на всі віконця.

Як намалювала все це, одхилила набік голову, подивилася на малюнок. Тоді як закричить:

— Ой бабо, бабо, чуєте?! А в мене не верба вийшла, а Ось бачите, воно кругленьке посеред неба, а оце не гілочки, а промінці. Ллються з неба у кожен двір, у кожне віконечко. Ой бабо, бабо, я вже відгадала вашу загадочку!

Іван Сенченко

- Розглянь малюнок дівчинки. Що за вербу вона намалювала?
- А які загадки загадує тобі твоя бабуся? Чи мама? Які казки вони тобі розповідають? Поділися ними із друзями.
- Виконай завдання на вибір.
- Спробуй придумати власну загадку про сонечко.

- «Змалюй» словами портрет своєї бабусі. Постарайся відобразити її вдачу, звички, усмішку, улюблені заняття.
- Допиши вірш, уставивши пропущені слова.

Бабусю рідненька,
ти — мамина
Тебе обнімаю
і щастя

ДЕРЕВО РОДУ

З малої насінинки
зростає білий світ.
З маленької дитинки
росте народ і рід.
Ця насінинка світу — Я,
її ростить моя сім'я,
а разом з нею — вся родина,
весь рід, народ, вся Україна!

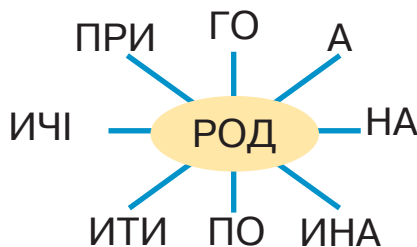
Марія Чумарна

Прочитайте вірш і обговоріть, хто є насінинкою на дереві роду. Як засівається ця насінинка?

Розглянь схему. Склади «родину» слів.

Прочитайте і відгадайте загадки.

- ◆ Скільки їх: баба, дві матері, дві доньки й онука?
- ◆ Не син, але своїм батькам рідна дитина.
- ◆ Дві матусі мене люблять, обидві мене голублять.

Послухай українську народну пісню «Роде наш красний».

Чи доводилося тобі чути цю пісню?

Придумай продовження пісні. Хто є третьою квіточкою твого роду? четвертою? п'ятою? Чи великий у тебе рід?

МАЛЕНЬКА І ВЕЛИКА

Моя маленька Україна —
це дорога моя родина:
мій тато, мама, брат рідненький,
дідусь, бабуся, дім ясененький,
в котрому я живу щасливо,
де рідна мова говірлива
усіх еднає нас в любові:
родина родиться у слові.
У першій слові мами й тата
життя народжується свято.
**А з багатьох малих родин
зростає наш народ єдиний.**

Марія Іваненко

- А чим для тебе є Україна?
- Поясни виділене у вірші речення.

КОЛИСКА І КОЛИСАНКИ

КОЛИСКОВІ ПІСНІ

Замовлянки щасливі —
колискові пісні
Мамин голос із казки
прикликає нам сни.
Мамин голос чарівний —
він від серденька йде,
за собою Дрімоту,
білих Сонків веде.

Марія Чумарна

Обговоріть, що у світі наймиліше.

В ЛІСІ Є ЗЕЛЕНА ХАТА

В лісі є зелена хата,
там послули ведмежата,
а найменший — вереда —
сивій мамі набрида.
Каже: «Я не хочу спати,
утечу вночі із хати,
коли меду не даси,
риби, сала, ковбаси!»
«Люлі-люлі, треба спати, —
над синком шепоче мати, —
як заснеш — тобі усе
сон в корзині принесе!»

Платон Воронько

- Поміркуй, чи справді у звірят є колисочки.
- Поспостерігай за своїми домашніми тваринами. Як киця чи собачка доглядають і присипляють своїх малят?

ОЙ ТИ, КОТЕ СІРИЙ

Ой ти, коте сірий,
та вимети сіни,
а ти, кошенятко,
колиши дитятко.

ОЙ ХОДИТЬ СОН

Ой ходить сон коло вікон,
а дрімота коло плота.
Питається сон дрімоти:
— Де ми будем ночувати?
— Де хатинка тепленька,
де дитинка маленька,
там ми будем ночувати,
дитиноньку колихати.

• Де ходить сон? А дрімота?

• Де любить ночувати сонко?

• «Намалюй» словами сонка і дрімоту.

• Наспівай колискову пісню.

КОЛИСКОВА

Спіть, діточки, спіть,
віченька стуліть!
Дрібен дощик стукотить,
вікнам казку гомонить...
Дрібен дощик пада там,
а тут тихо, тепло нам.
При матусі рідненькій,
у світличці чистенькій.
Спіть, діточки, спіть,
віченька стуліть.

Марійка Підгірянка

Ая

Світлічка — кімната у хаті.
Віченька — очі.

Виконай завдання на вибір.

- Прочитай вірш Марійки Підгірянки і уяви собі, що ти слухаєш казку, яку гомонить дощик. Розкажи її.
- Склади за зразком колискову пісеньку для своєї ляльки.

Спи, моя рідненька лялю, ...
Вже заснуло в небі ...
Місяць дивиться в ...
... ..

- Прочитайте виразно слова. Поясніть їх.

удóсвіта
повіки
зірочка

посвітлішало
зайнялася
мерехтіли

розпліющив
блімає
опустів

- Утворіть декілька словосполучень. Складіть із ними речення.

КОЛИ ЗАСИНАЮТЬ ЗОРІ

Удосвіта вийшов Петрусь із татом надвір. Тато їхав у поле на роботу й пообіцяв узяти його із собою.

Небо вже посвітлішало, на сході зайнялася рожева смуга. Петрусь задивився на зорі. Вони

мерехтіли на проясненому небі. Петрусеві здавалося, що хтось гасить їх одну за одною.

Ось на небі лишилась одна-однісінька зірка. Петрусь і просить:

— Татку, хай наш кінь Буланко ступає тихо-тихо...

— Чому? — дивується татко.

— Я хочу побачити мить, коли зірка гасне...

— Добре, тільки дивись пильно-пильно, бо мить та дуже коротка, — мовив тато.

Він спинив коня. Петрусь сидів непорушно, широко відкривши очі. Він боявся кліпнути, боявся опустити повіки.

От зірка вже ледве-ледве блимає, мов світлячок на узліссі перед сходом сонця.

«Буду дивитись, очей не зімкну ні на мить, і зірка ніколи не згасне», — думає Петрусь, і серце радісно тремтить у його грудях.

Та якось не втримався... опустив повіки. Ледве-ледве... То була така малесенька мить! Мен-

ша від макового зернятка, менша від росинки на бджолиній лапці. Та коли розплющив повіки, зірки вже не було...

— Я знаю, тату, коли засинають зорі, — тихо прошепотів Петрусь.

— Коли? — питає тато.

— Як тільки заплющуються повіки.

Василь Сухомлинський

Ая *Мерехтіти* — ледь-ледь поблискувати, світитися нерівним світлом.

- ?**
- Що хотів побачити Петрусь?
 - Про що довідався хлопчик?
 - Чи доводилось тобі спостерігати за зоряним небом?

 Поміркуйте, чому вранці гаснуть зорі. Розкажіть, що ви про них знаєте.

? Прочитай і відгадай загадки.

◆ Чорна корова всіх людей поборола,
а білий віл всіх людей підвів.

(чнѣт ? н?н)

◆ Що вночі ходить, та ніхто його не бачить,
поки не засне?

(нос)

! Вивчи одну скоромовку напам'ять.

◆ Ніч ночую, нічого не чую.

◆ Спав лис у лісочку, проспав лис сорочку.

QR Виконай завдання, подані в електронному додатку.

ЧАРІВНИЦЯ-КАЗКА

Усі ви, діточки, любите казки. Любите, коли їх вам читають, а ще більше — коли розповідають. Казка — володарка мови, і вона хоче, щоби кожне сказане нами слово ішло від щирого серденька.

Тому народні казки завжди передавали з вуст у уста.

Прочитайте. Доберіть ще кілька пар слів, за поданим зразком.

казка — казочка
коліска — колісочка
син — синок

берег — бережок
ма́ти — ма́тинка
го́лос — голосок

ІВАСИК-ТЕЛЕСИК

Українська народна казка

Жили собі дід та баба. Вже й старі стали, а дітей у них нема.

От баба і просить діда:

— Поїдь, діду, в ліс, вирубай деревинку, зроби колісочку. То я буду колихати — і буде мені забавка!

Поклала баба деревинку в колиску, колише та приспівує:

— Люлі-люлі, Телесику,
наварила кулешику,
із ніжками, із ручками,
буду тебе годувати!

Колихала-колихала, аж поки заснула. Встають уранці — аж з тої деревинки став маленький синок! Та й назвали його Івасиком-Телесиком.

Росте той синок — та такий гарний, що дід з бабою не навіщаються.

От як підріс він, то й каже:

— Зробіть мені, тату, золотий човник і срібне весельце, то я спущу на воду — буду рибку ловити і вас годувати!

От зробив дід човник і весельце, телесик рибку ловить, а баба йому обід носить. Та й наказує синкові:

— Гляди ж, Телесику: як я кликатиму, то пливи до бережка, а як хто чужий — то пливи далі!

От мати наварила обід. Стала на бережку і кличе:

— Івасику-Телесику!

Приплинь, приплинь до бережка!

Дам я тобі їсти й пити

і добре походити!

Телесик почув:

— Ближче, ближче, човнику, до бережка!

Це ж моя матінка прийшла, мені обід принесла!

А змія підслухала, як мати кличе Телесика, і давай гукати грубим голосом:

— Івасику-Телесику!

Приплинь, приплинь до бережка!

Дам я тобі їсти й пити

і добре походити!

— Ні, це не моєї матінки голосок! У моєї матінки голос — як шовк, а цей грубий, як вовк! Пливи, човнику, далі та й далі!

Побачила змія, що нічого не вдіє. Та й пішла до коваля і попросила скувати їй такий тонкий голосок, як у Івасикової матері. Коваль і скував. Прийшла змія до берега і заспівала материним голоском. Телесик подумав, що це його мати, приплив до берега. А змія його вхопила й принесла до своєї хати...

Розкажи казочку далі своїми словами. Якщо чуєш її вперше, придумай власну кінцівку.

Знайди в інтернеті та переглянь мультфільм «Івасик-Телесик» (реж. Л. Зарубін).

- Спробуй повторити слова: «Івасику-Телесику, приплинь, приплинь до бережка...» лагідним материним голосом і голосом зміючки.
- Що, на твою думку, робить голос людини лагідним, ніжним, а що — злим, неприємним?

Розіграйте казочку в ролях.

Придумай власну казочку про Телесика.

Виконай завдання, подані в електронному додатку.

Акровірш — вірш, у якому перші літери кожного рядка, прочитані зверху вниз, утворюють слово або вислів.

Прочитайте акровірш. Спробуйте придумати щось подібне про сову чи іншого птаха.

ХТО БАБА?

Сидить хитра баба аж на версі граба.

«Ой не злізу з граба! — дурить діток баба. —

Вловить мені тую курочку рябую,

А я подарую грушку золотую».

Леонід Глібов

Прочитайте прислів'я. Обговоріть, як ви їх розумієте.

- ◆ На чужий труд ласий не будь.
- ◆ Хочеш їсти калачі — не сиди на печі.
- ◆ Без охоти нема роботи.

Вивчи одне прислів'я напам'ять.

КАЗКА ПРО ДІДА, БАБУ, ОНУЧКУ, ЖУЧКУ І КОТИКА

З народного

Було чи не було, а язик — як помело. Тож слухайте казку.

Жили собі дід та баба. І була в них внучка Марушка, та собака Жучка, та котик Мурлотик.

От баба каже дідові: «посади, діду, яблуню під лавкою». Дід і посадив.

Росте яблунька, росте — і виросла аж під лавку. Баба і каже:

— Забери, діду, лавку, нехай яблуня росте.

Дід забрав лавку. А яблуня росла та росла і виросла куди?

Правильно, під стелю.

— Розбери, діду, стелю, нехай яблуня росте! — сказала баба.

Розібрав дід стелю. Виросла яблуня вище стелі, дах підпирає.

— Що робити, діду? — каже баба. — Розбирай дах, нехай яблуня росте!

І виросла та яблуня аж до неба.

І родила яблучка.

Тоді баба до діда:

— Роби, діду, драбину, поліземо яблучка рвати!

Зробив дід драбину. Поліз дід, а за ним баба, а за бабою внуч-

ка Марушка, а за внучкою собака Жучка, а за собакою котик Мурлотик. Вирвав дід яблуко, укусив та подав бабі, а баба укусила та подала внучці, а внучка — собаці Жучці, а собака Жучка — котикові Мурлотикові, а котик укусив і приніс, та прямо тобі під ніс.

Чи смачне яблуко?

Розкажи казочку другові/подрузі. У кінці тексту додай його/її ім'я. Розпитай, яке на смак і на вигляд яблуко.

• Розіграйте казочку в ролях.

• Намалюйте її героїв для пальчикового театру.

Досліді, чи є у цій казочці приказка.

Послухай приказки. Яка з них підходить до нашої казочки і чому?

Обговоріть, чому у деяких казках звірят називають не одним словом, а двома: Мишка-шкряботушка, Жабка-скрекотушка, Кабан-іклан.

Спробуй придумати подвійні імена для таких звіряток:

Котик —

Баран —

Песик —

Коза —

Коник —

Курочка —

Індик —

Гуска —

Прочитай назви тварин і визнач, котрі з них є пта-
хами, котрі — звірами, а котрі — рибами.

Лис, білка, горобець, кіт, вовк, орел, гуска,
сом, миша, щука, собака, лев, сорока, окунь, со-
ловей, кабан, ведмідь, змія, заєць, лящ, їжак,
ворона.

Упізнай їх на малюнку.

Пригадай байки чи казки, в яких ти зустрів/зу-
стрічала когось із названих тварин.

Перекажи коротко зміст казки чи байки.

Прочитайте слова. Дослідіть, скільки серед них дієслів.

гніздéчко
веретéнце
шуміть
дзвеніть

увійшла́
кінулася
мётений
тэсаний

спаліли
вірішили
гукáють
зостáлися

КРИВЕНЬКА КАЧЕЧКА

Українська народна казка

Жили собі дід та баба, і не було у них дітей.

От якось пішли дід із бабою в ліс по гриби. Коли дивляться — у кущику гніздечко, а в тому гніздечку качечка. Стали вони її брати, аби принести додому, аж глядь — у качечки ніжка переламана.

Принесли качечку додому, зробили їй гніздечко, а самі знову пішли по гриби.

Коли вертаються додому — а там у хаті прибрано, їсти наварено.

— Хто б це міг зробити? — дивуються дід із бабою.

Другого дня знову пішли вони в ліс по гриби, а коли повернулися додому, то у хаті знову було прибрано і обід зготовлено.

Дивуються дід з бабою. Відколи живуть, такого дива ще не було. Питають сусідів, чи не бачили кого.

— Та бачили, — кажуть сусіди, — якась дівчина від криниці воду несла. Та трішечки на ногу кривенька.

Порадилися дід із бабою і вирішили підстерегти, хто це у їхній хаті порядкує.

Вранці зібралися іти в ліс по гриби, а самі зайшли за комору та дивляться, що далі буде.

Аж виходить із хати дівчина, та така гарна, тільки що кривенька трішки. Пішла вона до криниці по воду, а дід із бабою в хату. Дивляться — нема їхньої качечки у гніздечку, тільки повно пір'ячка.

Вони те пір'я кинули у піч, воно й згоріло.

Увійшла дівчина в хату, побачила діда з бабою. Кинулася до гніздечка — а пір'ячка нема!

Заплакала бідна, а дід із бабою її втішають:

— Не плач, дівчино! Ти будеш нам за дочку!

— Жила б у вас довіку, — відказує дівчина, — якби ви моє пір'ячко не спалили! А те-

пер не хочу! Зробіть мені, діду, кужілочку й веретенце, я піду від вас.

Зробив дід кужілочку, сіла дівчина на по-двір'ї і почала прясти.

Коли це летить табун каченят. Побачили дівчину і гукають:

Онде наша діва,
онде наша Іва.
На метеному дворці,
на тесаному стовпці.
Кужілочка шумить,
веретенце дзвенить.
Скиньмо по пір'їнці,
нехай з нами летить!

А дівчина їм відказує:

Не полечу з вами:
як була я в лужку,
виломила ніжку,
а ви полинули,
мене *покинули!*

От вони й полетіли. Далі летить другий табунець. Побачили дівчину і заспівали:

Онде наша діва,
онде наша Іва.
На метеному дворці,
на тесаному стовпці.
Кужілочка шумить,
веретенце дзвенить.

Скинємо по пір'їнці,
нехай з нами летить!

А дівчина і з тими не захотіла летіти, бо вони її покинули.

Аж коли прилетів третій табунець каченят, скинули вони дівчині по пір'їнці. Убралася вона в пір'я, стала качечкою і полетіла.

А дід і баба zostалися самі.

Ая *Кужілочка* — колесо, з допомогою якого пряли нитки.

Веретено — дерев'яна палиця, на яку намотували нитки.

- ?** • Чи знаєш ти інші казки, в яких качечка або інша пташка перетворюється на дівчину?
- Поміркуй, чому дівчина захотіла полетіти разом із пташками.
- Чому кривенька качечка не захотіла летіти з першим і другим табунцем?

👤 Чи добре вчинили дід із бабою, спаливши пір'ячко без дозволу дівчини?

- ☀** • Уяви собі, що дід із бабою не спалили пір'ячка. Як розвивалися б події?
- Придумай нову казочку про кривеньку качечку, яка зосталася в діда і баби.

QR Знайди в інтернеті та переглянь мультфільм «Кривенька качечка».

👏 Розіграйте казки в ролях.

QR Виконай завдання, подані в електронному додатку.

ТВОРИ УЛЮБЛЕНИХ ПИСЬМЕННИКІВ

Прочитай уважно народну казку в поетичному переказі Івана Франка.

РІПКА

Був собі дід Андрушка, а в нього — баба Марушка, а в баби — донечка Мінка, а в дочки — собачка Хвінка, а в собачки — товаришка, киця Варварка, а в киці — вихованка, мишка Сіроманка.

Раз весною взяв дід лопату та **мотику**, скопав у городі грядку велику, гною трохи наносив, грабельками підпушив, зробив пальцем дірку та й посадив ріпку.

Працював дід немарно: зійшла ріпка гарно. Щодень ішов дід у город, набравши води повен рот, свою ріпку поливав, їй до життя охоти додавав.

Росла дідова ріпка, росла! Зразу така, як мишка, була, потім, як буряк, потім, як кулак, потім, як два, а наприкінці стала така, як дідова голова.

Тішиться дід, аж не знає, де стати. «Час, — каже, — нашу ріпку рвати!» Пішов він на город — гуп-гуп! Узяв ріпку за зелений чуб: тягне руками, уперся ногами, — мучився, потів увесь день, а ріпка сидить у землі, як пень.

Кличе дід бабу Марушку: «Ходи, бабусю, не лежи, мені ріпку вирвати поможи!». Пішли вони на город: гуп-гуп! Узяв дід ріпку за чуб,

баба діда за плече. Тягнуть, аж піт тече. Смикає дід ріпку за гичку, смикає баба діда за сорочку, працюють руками, упираються ногами. Промучилися увесь день, а ріпка...

Кличе баба дочку Мінку: «Ходи, доню, не біжи, мені ріпку вирвати поможи!». Пішли вони на город: гуп-гуп! Узяв дід ріпку за чуб, баба діда — за сорочку, дочка бабу — за торочку. Тягнуть руками, упираються ногами. Промучилися увесь день, а

Кличе дочка собачку Хвінку: «Ходи, Хвінко, не біжи, ріпку вирвати поможи!». Пішли вони на город: гуп-гуп! Узяв дід ріпку за чуб, баба діда — за сорочку, донька бабу — за торочку, собачка дочку — за спідничку. Тягнуть руками, упираються ногами,

Кличе собачка кицю Варварку: «Ходи, Варварочко, не лежи, нам ріпку вирвати поможи!».

Пішли вони на город — гуп-гуп! Узяв дід ріпку за чуб, баба діда — за сорочку, дочка бабу — за торочку, собачка дочку — за спідничку, киця собачку — за хвостик.

Тягнуть і руками, і зубами, упираються ногами. Промучились увесь день — а ріпка сидить у землі, як пень.

Кличе киця мишку Сіроманку: «Ходи, Сірочко, не біжи, ріпку вирвати поможи!». Пішли вони на город — Узяв дід ріпку за ..., баба діда — ..., дочка бабу — ..., собачка дочку — за спідничку, киця собачку — за хвостик, мишка кицю — за лапку.

Як потягли — та й покотилися!

Упала ріпка на діда Андрушку, дід — на бабу Марушку, баба — на дочку Мінку, дочка — на собачку Хвінку, собачка — на кицю Варварку, а мишка — шусть у **шпарку**.

Іван Франко

Прочитайте виділені у тексті слова. Спробуйте пояснити, що вони означають. За потреби зверніться до тлумачного словника.

- Які слова пропущено в тексті казки?
- Чи можна їх замінити іншими? Чому вони важливі у тексті?
- Пригадай, у якому порядку ставали персонажі казки, щоб вирвати ріпку.
- Поміркуй, хто у казці найсильніший, а хто — найслабший. Чому?
- Розкажи коротко, що відбувалося на городі.

Позмагайтеся, хто знайде у тексті казки більше слів — назв дій.

Знайдіть в інтернеті та перегляньте мультфільм «Ріпка». Опишіть персонажів казки.

Виконайте завдання на вибір.

- Розіграйте казку в ролях. Передайте рухами, мімікою, жестами, голосом характер своїх героїв.
- Візьміть участь у грі «Ріпка».

Усередині кола стає «ріпка». Довкола неї — герої казки: дід, баба, внучка, собачка, киця і мишка. Решта учасників гри створюють друге коло і по черзі називають, що роблять герої. Далі разом із героями показують, хто що робить: як дід сіє, поливає ріпку, як киця спить, а собачка біжить. Ріпка упирається, намагається протистояти тим, хто хоче її вирвати.

Гра стає цікавішою, якщо її виспівувати і при-тупувати ногами.

Прочитай і відгадай загадки.

- ◆ Хвостик, як ниточка,
само, як калиточка,
а очі, як насінинки. (Мишка)

- ◆ Сіренький, а не мишка,
пухнастий, але не баранчик,
на лавочці спить, тихо муркотить. (*мшшш*)
- ◆ Не муркоче, а гавкоче
і дружити з нами хоче. (*мшшш*)

Послухай казочку Івана Франка «Лисичка і рак».

- Чому Ракові вдалося обдурити Лисичку?
- Хто з героїв казки є хитрим, а хто — розумним?

Прочитайте прислів'я. Як ви його розумієте?

Не завжди у того розум є,
хто хитрощами живе.

ПРО ДВОХ ЦАПКІВ

З одного берега йде до річки білий цапок, а з другого берега надходить чорний цапок. І той хоче через річку перебраться, і другий. А через річку кладка. Така вузенька, що тільки один може перейти, а двом тісно.

Не схотів білий цапок зачекати, поки перейде через кладку чорний, а чорний собі не схотів заждати, щоб перейшов білий.

Ступили обидва на кладку, зійшлись посередині та й ну один одного лобами й рогами бити! Бились, бились, та й скінчилося на тому, що обидва в воду попадали і потопились.

Михайло Коцюбинський

Ая *Кладка* — маленький місточок через потічок, рівчак або річку.

 Прочитайте прислів'я. Яке з них відповідає змісту казки?

- ◆ Незгода у воду кидає, а згода виручає.
- ◆ Що посієш, те й пожнеш.

- • Чим схожі два цапки на людей?
• Чи траплялися тобі у житті подібні історії?

ДВІ КІЗОЧКИ

А дві кізочки — то були розумнішими. Стрілись вони на вузькій стежечці. З одного боку стежечки глибокий рів, а з другого — висока та крута гора. Розминутися ніяк не можна.

Постояли вони, постояли, подумали-подумали, а тоді одна кізочка стала на коліна, перевернулася на бік, лягла на стежці і притиснулася спиною до гори.

Тоді друга обережно переступила через неї, а та, що лежала, встала і пішла собі.

Михайло Коцюбинський

 Обговоріть, чому автор назвав кізочок розумнішими за цапків.

 Які з наведених нижче слів називають те, що зашкодило цапкам дійти згоди, а які — те, що допомогло кізочкам мирно розійтися?

Впертість, доброта, зухвалість, ввічливість, задержуватість, згода, дружба.

Прочитайте заголовок тексту, розгляньте ілюстрацію. Спробуйте передбачити, про що йтиметься в казці.

ПИХАТА ЖАБА

Сподобалося жабі, як журавель співає. Сидить вона в болоті, слухає журавлиний спів і думає: «Навчуся і я співати по-журавлиному. Буду не така, як усі жаби. Хай दिвається увесь жаб'ячий рід».

Довго вчилася вона співати по-журавлиному і таки навчилася. Розмовляють із нею по-жаб'ячому, а вона ніби не

розуміє — відповідає по-журавлиному.

Розгнівалися жаби і кажуть своїй подружці:

— Ти ж така жаба, як і ми, чого ж ти не хочеш розмовляти по-жаб'ячому?

Жаба задерла голову й каже:

— А може, у мене виростуть крила, і я полечу, як журавель!..

Василь Сухомлинський

- Поміркуй, чи правильно зробила жаба, коли стала вчити чужу мову.
- Якою мовою вона повинна була розмовляти з рідними?
- Яка людська риса була притаманна жабі?

- Що ти порадиш пихатій жабі?

Послухай прислів'я і поміркуй, яке з них найбільше відповідає змісту прочитаної казки.

Придумайте казку про синичку чи горобця, котрі вирішили заревіти по-лев'ячому, і що з цього вийшло.

Вивчи скоромовку напам'ять.

Ців-ців-ців! — цівкотіли цівенята до цівенят.

БЕЗКОНЕЧНІ КАЗОЧКИ

Скажу, дітки, вам казку:
приніс зайчик дров в'язку,
поколов їх дрібненько,
зварив юшку швиденько.
Юшка була солодка —
моя казка коротка.
Скажу, дітки, і другу:
прибіг котик із лугу,
ліг собі серед печі,
муркотів дивні речі.
Дасте бубликів в'язку —
докажу вам ту казку.
Ще б і третю сказала:
мушка в хаті літала,
у сметану влетіла,
вийти звідти не вміла.
Далі — далі не можна,
бо це казка тривожна.
Ба, ще й знаю четверту:
був горобчик упертий,
дзьобав **скирту** він **спритно**:

— Змолочу усе жито!
Чи змолотить — не знати,
доведеться чекати.
Ще послухайте й п'яту:
вбіг хлопчина в кімнату,
у болоті по вуха,
бо він мами не слуха.
А що далі — не знаю,
хіба маму спитаю.
Скажу шосту вам завтра,
сьому й восьму позавтра,
у суботу дев'яту,
а в неділю десяту.
Певно, будете раді
казочок цих громаді.

Марійка Підгірянки

- Чи сподобався тобі вірш? Як його можна назвати?
- Прочитай виділені у вірші слова. Поясни їх значення. За потреби скористайся словником.
- Обговоріть, чому поетеса назвала свої казкові історії короткими. Які з них незавершені?
- Доповніть четверту і п'яту казочки. Чи вдалося горобчикові змолотити все жито? А як зустрине свого сина мама, побачивши його «у болоті по вуха»?
- Спробуйте придумати подібні казочки за зразком:
Шоста казка — про кізку,
що колише
Сьома буде про гнома,
що не всидить

СОНЦЕ, МОРОЗ І ВІТЕР

Українська народна казка

Ішли Сонце, Мороз і Вітер битим шляхом і зустріли чоловіка. Він і каже:

— Доброго здоров'я! — та й пішов собі далі.

Вони й засперечались, кому із них чоловік доброго здоров'я побажав.

Наздогнали чоловіка і перепитують: кому саме побажав він здоров'я?

— А хто ви такі будете? — цікавиться чоловік.

— Я — Сонце.

— Я — Вітер.

— А я — Мороз.

— Ну то я Вітрові сказав.

От Сонце і каже:

— Я тебе в жнива спалю!

А Вітер:

— Не бійся, я тебе охолоджу!

А Мороз нахваляється:

— Я тебе взимку заморожу!

— А як ти, Морозе, будеш морозити, то я ані повійну — і чоловік не замерзне, — відказав Вітер.

• Чи насправді мороз, вітер і сонце сперечаються між собою?

• Коли буває тепліше: коли дме вітер, чи коли його нема?

Розглянь малюнок. Спробуй впізнати Сонце, Мороз і Вітер.

Прочитайте слова. Обговоріть, які з них можуть допомогти створити портрет Вітра, які — Сонця, а які — Мороза.

Ясний, пекучий, палючий, лагідний, ласкавий, цілющий, тріскучий, сильний, поривчастий, холодний, теплий, стрімкий, безжальний, круглий, студений, розхристаний, дощовий, сухий.

ДЛЯ ПОТІШЕЧКИ

Попід вікнами Мороз ходить-щупиться, то загляне у садок, то на вулицю:

«Де це дітоньки малі поховалися?

Та невже ж вони мене ізлякалися?

Я ж їм шкоди не зроблю анітрішечки, тільки носика вщипну для потішечки!»

Катерина Перелісна

• Обговоріть, чому поховалися діти. Кого злякалися?

• Чи може мороз зробити шкоду?

Спробуй «змалювати» Мороза словами.

Прочитай і відгадай загадки.

◆ Рукавом махнув — дерева зігнув.

(Вітер)

◆ Без сокири і дрючків ставить міст через річки.

(Мороз)

◆ Хоч рук не має, а кригу ламає.

(Сніг)

ЗИМІВЛЯ ТВАРИН

Українська народна казка

Були в одного чоловіка бик, свиня, гусак та півень. Але він погано їх доглядав, бо сам був убогий.

От бик і каже: «ходімо в ліс, там будемо краще жити». Пішли.

Настала осінь. Бик і пропонує друзям:

— Давайте поставимо хатку на зиму.

А свиня каже, що вона заріється в листя та перезимує, гусак говорить, що в нього теплий пух, а півень — що він одне крило під себе покладе, а другим укриється, так і зиму перебуде.

Довелося бикові самому хатку будувати.

Як ударили морози, то бикові тепло, а інші мерзнуть.

Першою прийшла до нього свиня проситися. Бик і відповів, що вона в листі заріється і не змерзне. Та свиня пригрозила, що землю з-під його хатки вириє — і буде бикові холодно, якщо її не впустить.

От бик і впустив свиню.

Далі прийшов гусак. Впустив він і гусака, а тоді й півня.

Якось півень уранці закукурікав, а мимо пробігала лисичка. Розповіла вона новину вовкові та ведмедю. Вирішили вони наступного дня йти до тієї хатки.

От приходять близько, лисичка і каже до ведмедя:

— Йди ти попереду, бо я недужа.

А ведмідь каже:

— Я неповороткий. Як доведеться мені тікати — не встигну.

Довелося тоді вовкові йти першому. От відчиняє він двері — а звідти бик на нього рогами.

Так і прогнав вовка, ведмедя і лисицю.

А звірі зажили собі в хатинці дружно.

- Скільки тварин було у чоловіка? Назви їх.
 - Чому тварини разом не будували хатинку?
 - Чи добре повелася свиня, пригрозивши бикові?
 - Хто з персонажів казки тобі найбільше сподобався і чому?
 - Як називаються житла вовка, лисички, ведмедя?
- Знайди підказку, прочитавши наведені слова справа наліво, та упізнай їхні житла на малюнку.

ОВГІЛ, АРОН, ГІЛРАБ.

Прочитай і відгадай загадки.

- ◆ Біле, як сорочка, пухнасте, як квочка.
Крил не має, а гарно літає.
(єтнС)
- ◆ Що це за птиця, що сонця боїться?
(єтнС)
- ◆ Один баранець пасе тисячі овець.
(тдоє і аґьєтнМ)
- ◆ Хто сам не біжить, а стояти не велить?
(єодтМ)

Вивчи скоромовку напам'ять.

Морозе, морозе, морозь, та не переморозь.

СВЯТКОВИЙ КАЛЕНДАРИК

Зима багата веселими святами, на які з нетерпінням чекають дітки.

Найперше свято зимового періоду — **свято Калити**, або **Андрія**. Дорослі парубки та дівчата влаштовували свої розваги, а діти теж у хаті бавилися. Під стелею підвішували круглого калачика, схожого на зимове сонце, підстрибували і намагалися його вкусити. Кому вдалося вкусити калиту — у того весь рік буде щасливим.

Але найбільше діти чекали на **свято Миколая**.

Миколай дуже любить дітей, він приходить вночі і непомітно кладе їм під подушки гарні подарунки.

Всі знають, що він уміє вгадувати бажання — і завжди дарує дитині саме те, що їй найбільше потрібне. А найпотрібніші у житті — любов і розуміння близьких людей та друзів.

• На яке свято чекали діти? Чому?

• А що, на твою думку, найпотрібніше дитині? Що найбільше потрібне тобі? Розкажи про це.

Прочитайте вірш-загадку. Спробуйте відгадати, як звати Хтось.

ХТОСЬ

Котилося колесо та й стало в дворі:
а вже наше сонечко **змаліло** вгорі.
Стала нічка темная — довга, як зима.
Ходить попід вікнами заспана **пільма**.

Не ходи під вікнами, діток не буди —
знов вернеться сонечко юним, молодим.
А щоб діткам затишно в білих снах жилось,
ходить, ходить лагідно тої ночі Хтось.

Хтось несе даруночки сонним діточкам, —
знає він і відає, хто на що чекав.

Кому гарну лялечку, а кому — санки,
кому теплу шапочку, кому — чобітки.

А ще добру посмішку у свій дар вкладе —
щоб були щасливими дітки увесь день.
Щоб були здоровими діточки рідненькі —
для землі, для сонечка, для тата і неньки.

Не покине діточок у п'їт'їмї нїколи
щедрий, милий, люблячий наш дїдусь...

Марія Чумарна

Пояснїть видїленї у вїршї слова. За потреби скористайтесь словником.

Послухайте пїсню про Святого Миколая. Про що в нїй їдеться?

КОЖУХ

Зиму мороз
дуже любив,
зимї мороз
кожух пошив.
— Носи, зимо,
оцей кожух
їз сивих хмар,
їз бїлих мух...
Пильнуй: як сонце
припече,
кожух твїй, зимо,
утече...

Володимир Пїдпалий

- З чого зітканий кожух зими?
- Чому він утікає від неї, як тільки припече сонце?
- Куди дівається зима?

КІТ НЕ ЗНАВ

Падав сніг на поріг,
кіт зліпив собі пиріг.
Поки смажив, поки пік —
а пиріг водою стік.
Кіт не знав, що на пиріг
треба тісто, а не сніг!

Платон Воронько

Чому зі снігу не можна спекти пиріг?

Спробуй покласти сніг на тепле місце або просто потримай його в руках. Що стається зі снігом? Куди діваються пухнасті сніжинки?

Продовж ряд слів за зразком.

Лід — льодок, льодочок, льодище.

Став — ..., ...,

Сніг — ..., ...,

Заєць — ..., ...,

Прочитай і відгадай загадки.

- ◆ Текло, текло та й лягло під скло.
(Річка під кригою)

- ◆ Дихнув, дмухнув — і воду приспав.
(Мороз)

- ◆ Цілу нічку він не спав —
вікна нам розмалював.

(Мороз)

НАЩО ДУБАМ ЛИСТЯ ВЗИМКУ

Уже ліс і **не жовтий**. Уже він **безлистий**. Гуде потихеньку вгорі. Стоїть у тумані. Там, у верховітті, ходить зима, носить в синій пелені завірюху. Тільки дуби **брунатні**. **Міцнолисті** вони. Аж навесні роздягнуться, хоч і не мерзнуть. Взимку всі дерева в лісі густимуть на стужі голим віттям. А дуби шумітимуть їм про весну.

Ось нащо дубам листя взимку.

Григор Тютюнник

- Уважно прочитай виділені слова. Як ти розумієш слова «брунатні», «міцнолисті»?
- Якими словами ти змалюєш дуба?

- Виконай завдання на вибір.
- Спробуй доповнити вірш.

Зимовий ліс — як хитрий
Прикинувся, що спить.
Весна прийде — і сніг
І ліс

- Склади свою розповідь про зимовий ліс.

Послухай і відгадай загадки.

МЕТЕЛИКИ

Погляньте, погляньте, яка благодать!
Дивіться: метелики з неба летять!
Квітки повмирили усюди надворі, —
морозець малює на шибках узорі...

Картинкою гарною стане віконце,
як трошки поблискає золотом сонце.
Погляньте, погляньте, яка благодать:
метелики з неба летять і летять!

Олександр Олесь

- Про яких метеликів йдеться у вірші?
- У якому значенні вжито слово *метелики*?

Вивчи вірш напам'ять.

ВІРШ-ЗАГАДКА

Сиплеться, падає, сіється
На гілку, на стежку, на річку,
Інеєм біло біліється,
Гладить сніжинками щічку.

Назви слово-відгадку. Де воно сховане у вірші?
Пригадай, як називають такі вірші.

- Полічіть, скільки дієслів у цьому акровірші.
- Розкажіть, що «уміє» робити сніг.

Послухай приказки та прислів'я про сніг і зиму.

Прочитайте. Назвіть «зимові» слова.

вогóнь
хóлод
кожóх
крíга

снігі
хуртовíна
стúжа
лю́тий

струмóчки
засівáти
заквітчáти
замéрзла

ДВАНADЦЯТЬ МІСЯЦІВ

Українська народна казка

Жила-була дівчина-сирітка та люта мачуха. У мачухи була своя дочка, то вона її жаліє, добре годує і гарно одягає, а над бідною сиротиною знущається.

Якось серед лютої зими посилає мачуха сироту в ліс і наказує назбирати суниць. Заплакала дівчина. Та в кого помочі шукати, коли мачуха за двері виганяє в одній сорочині? Іде вона лісом, від холоду ніг не чує, а кругом сніг та хуртовина. Довго брела снігами, коли це бачить — на горі вогонь горить. Заледве добралася до

тієї гори, підійшла до вогню, а там сидять два-надцять чоловіків: хто в кожусі, а хто в гарній літній одежині. Побачили сирітку — посадили біля вогню, накрили кожухом, зігріли і розпитують, чому вона в таку люту стужу сама серед лісу блукає.

— Послала мене мачуха в ліс, аби я суниць принесла, а як не принесу — вона мене зі світу зжене.

— Ну що, брати-місяці, — запитує гарний парубок у білому кожусі, — чи можемо ми цій дівчині допомогти?

— Я міг би подарувати їй суниці, брате Січню, — відповідає хлопець у брилі і вишитій сорочці. — **Та тільки ж не можу я попереду інших братів виступати.**

— Я пропущу тебе, брате Лютий, — каже Січень.

— Добре, брате Січню: я криги обламаю і Березню дорогу прокладу.

— Спасибі, брате Січню, — відказує Березень, — а я сніги розтоплю і землю обігрю, щоби Квітень зміг господарювати, квіти засівати.

От уमितь стало в лісі тепло, потекли струмочки, з-під снігу вибилися перші квіточки.

— А тепер твоя робота, брате Травню, — каже Квітень. — Засівай траву та заквітчуй дерева.

Білий ліс раптом почав зеленіти, на галявині зацвіли фіалки. Дівчина на radoщах кинулась їх збирати, але тільки жменьку вхопила, бо уже приступив брат Червень — і бризнули попід кущами червоні зграйки суниць.

— Збирай, дівчино, швидше, бо недовга моя влада! — сказав Червень.

Почала вона збирати сунички в кошик, ще й брати-місяці їй допомагали. Назбирала повен кошичок — і приступив до неї брат Січень:

— Оце тобі, дівчино, наш дарунок. Зараз я знову засиплю землю снігами, бо взимку їй треба відпочивати. Бери свої суниці, а щоб по дорозі в лісі не замерзла — ми тебе до хати проведем і дарунків у дорогу дамо за твое добре серце, бо ніколи доля сирітська не буває без опіки.

Глянула дівчина — а серед снігу стоїть карета, запряжена білими кінями, а в кареті — повно всякого добра: гарна шубка й черевички, і хустка, і намисто, і грошей багато. Одяглася дівчина, подякувала братам-місяцям, сіла в карету та й поїхала додому.

- Як ставилася мачуха до дівчини-сирітки?
- Куди відправила мачуха дівчину серед зими?
- Кого зустріла дівчина в лісі?

Розглянь ілюстрацію на с. 75. Спробуй упізнати братів-місяців.

- Прочитайте виділене у тексті речення. Поміркуйте, хто з братів-місяців вимовив його. Чому?
- Чи міг Червень одразу подарувати дівчинці суниці?
- Назвіть місяці за порядком.
- Які місяці не згадуються у казці?

Обговоріть, які дії виконували брати-місяці. Що ще вони можуть робити?

Складіть розповідь:

- 1 група* — про зимові місяці;
- 2 група* — про весняні місяці;
- 3 група* — про літні місяці.

Вивчи одне з прислів'їв напам'ять.

- ◆ Січень рік починає, а грудень кінчає.
- ◆ Січень не так січе, як у вуха пече.
- ◆ Лютий лютує, та весні дорогу готує.

РІЗДВЯНІ ВІЗЕРУНКИ

КОЛЯДА

Дуже давно Колядою називали сонце, бо воно по небу колом іде. Тепер коляда, колядка — це різдвяна пісня, що славить велике свято — Різдво Христове.

Колядку співають колядники — ватага дітей чи дорослих, котрі заходять у хату, посівають і віншують господаря, господиню та їхніх діток, прославляють народження світу, нового сонечка та маленького Сина Божого.

Часто ці ватаги розігрують виставу про те, як в убогій печері, на сіні серед ягнят народився Спаситель, який навчав усіх людей жити в мирі та любові. Таку виставу називають в Україні «вертеп», що означає «печера».

Колядка — різдвяна пісня.

- Чому сонце називали колядою?
- Хто такі колядники?
- Що таке «вертеп»?
- Розкажи, як святкують Різдво у твоїй сім'ї. Які ще зимові свята відзначають у твоїй родині?

Послухай колядки.

АКРОВІРШІ

Разом ми ішли по колу,
І тепер радієм разом:
Коло крутиться нове!

Сьогодні вдома — вся сім'я:
Веселі усмішки, розмови.

Ялинку вже прикрасив я —
Тепер до свята всі готові!

Один лиш раз приходить Рік Новий!

Марія Чумарна

Хата мною багата.

Людам брат я і друг.

І коли вже я в хаті —

Буде й пісня навкруг!

Володимир Лучук

Як називався хліб, який клали на різдвяному столі: буханець, калач, коровай, бублик, пампушок? За потреби скористайтеся інтернетом.

Послухай і відгадай загадки.

Прочитайте слова. Спробуйте пояснити, що вони означають. За потреби скористайтеся інтернетом.

підвікóння
застúда
хурма́
родзíнки

блакíтний
зачарóвана
вчора́шня
святкóвий

скрíвдити
журíтися
сполошíлася
примáрилося

ТРИ ДНІ СТАРОГО РОКУ

Казка

Настуня сиділа на кухні сама. Скоро Новий рік, а їй проте нітрохи не весело. Тато у своїх важливих справах поїхав аж на Кавказ, **мама захворіла**. Учора вона ходила удвох з Настунею по ялинкові іграшки й, видно, **простудилася**. Що ж це буде за свято?! А дідусь-лісовичок

з учорашніх покупок стоїть на підвіконні і знай поблискує зеленою бородою, ще й підморгує.

— Не моргай. Ти не справжній, ти скляний, — прошепотіла Настуня. **Дідусь-лісовичок** нахмурився. «Начеб образився?» — здивувалася мала. А що вона не любила, аби хто-небудь гнівався, то мовила:

— Я не хотіла тебе скривдити. Я просто не чула, щоб справжніх лісовиків продавали в магазині іграшок.

І тут, уявіть собі, **лісовичок заговорив**.

— Ти даремно журишся.

— Зовсім не даремно. У мене, мабуть, не буде новорічного свята...

— Но-но, не кисни! Все можна легко поправити: якщо свято не хоче приходити, треба зробити його самій!

— Свято? Зробити? — не повірила Настуня, але лісовик вів далі:

— Найперше **потурбуйся про маму**. Їй треба лежати. А ще **напувай її чаєм** з ось цієї чашки, — він показав на блакитну чашку на столі, і золота іскорка з **чарівної** палички впала прямісінько туди.

— Пам'ятай тільки, що чай ти повинна готувати сама, — казав лісовичок. — А ще...

Він ураз замовк, бо двері прочинилися і до кухні увійшла мама.

— Ти, Настуню, певно, голодна? — спитала вона.

Дівчинка хотіла було попросити, щоб мама налила молока, але згадала, що їй тільки-но говорив лісовичок.

— Ні-ні, мамочко, — сполошилася вона. — Ти лягай, тобі треба одужувати, а я все сама візьму.

І вона налила собі молока. «А чай? Як бути з чаєм?» — подумала Настя, адже заварювати чай їй ніколи не доводилося. Але чарівна іскорка впала в чашку, — мабуть, уся сила в ній, а отже, і в чаї з цієї чашки.

Дівчинка поставила на вогонь чайник з водою, знайшла в шафі липовий цвіт, бузину — те, що мама заварювала їй при застуді. Потім у настояний на зіллі чай вона додала малину — все точнісінько, як робить мама! — і в блакитній чашці понесла його хворій матері.

Мама здивувалась, але й повеселіла. «Справді чай допомагає», — подумала Настя.

Шкода, що лісовичок не встиг розказати, що вона мала б зробити ще. Дівчинка вийшла на кухню і довго дивилася на нього, але він навіть не підморгував. «Мабуть, сьогодні вже пізно, тому він мовчить», — вирішила Настуня і сама розстелила своє ліжечко.

Уранці Настя пішла в магазин, адже мамі не варто вставати. Вона весь час чекала, що лісовик ось-ось обізветься до неї, але той уперто мовчав, і якби мамі не легшало від чаю із зачарованої чашки, то дівчинка, мабуть, подумала б, що вся та вчорашня розмова їй примарилася.

Але все-таки: про які справи чарівничок не встиг сказати? Може, підмести в кімнатах? Адже не годиться, щоб Новий рік — і неметена хата.

Настуня взялась за роботу. Вона витерла пилюку, склала розкидані книги, полила вазони. День минув швидко-швидко, і не було часу чекати, щоб дідусь-лісовик продовжив обірвану розмову.

Тільки коли ввечері дівчинка поралась на кухні, їй здалося, що він задоволено посміхнувся.

І ось настав останній день старого року. Сьогодні до всіх приходить свято, всюди засвічуються ялинки... І в Настуні засвітиться, аякже! Їхній сусід допоміг занести ялинку з балкона, встановив її в хрестовині. А вже скляні кульки, гірлянди Настя розвісить і сама. Вона й свого лісовичка почепила на лапатій гілці.

Коли звечоріло, дівчинка накрила стіл білою скатертиною, ввімкнула електричні лампочки, і в хаті стало зовсім по-святковому!

Тут у двері подзвонили. Настуня кинулась відчиняти, аж то — тато! Повернувся з відрядження.

— З Новим роком! — підхопив він Настуню на руки. — Як ви тут з мамою?

— Добре, — сказала Настя. — Тільки мама трошки прихворіла.

— Ні, я вже здорова! **Доня мене вилікувала**, — засміялася мама. Вона тримала в руці блакитну чашку, з якої щойно допила чай.

Потім усі троє сиділи за святковим столом. Настуня ласувала мандаринками, хурмою, солодкими родзинками та іншими гостинцями з Кавказу. За синіми вечоровими вікнами тихо падав новорічний сніг, а в хаті ялинка пахла живицею, сяяла жовтими, рожевими, блакитними вогнями, і серед тих веселих вогників знай похитувався на гілці дідусь-лісовичок. **«Якщо свято когось обминає, його треба зробити самим»**, — говорили його хитро примружені очі.

Зірка Мензатюк

- Про що йдеться у казці? Які чарівні події описано? Із чого все розпочалося?
- Чи віриш ти у чарівні підказки? А з тобою траплялося щось подібне?

- Обговоріть, яка думка в цій історії найважливіша.
- Прочитайте останнє речення. Поясніть, як ви його розумієте.

Підготуйтеся до переказу казки.

Виконай завдання на вибір.

- Розглянь ілюстрації. Розкажи, які уривки з казки зображено.
- За допомогою виділених у тексті слів коротко перекажи зміст цієї історії.
- Прочитай абзац, у якому розповідається, який чай приготувала Настуня своїй мамі. Що ще, на твою думку, можна додати до цього чарівного чаю?

ЩЕДРІВКА

Ой сивая тая зозуленька.

Приспів (після кожного рядка):

Щедрий вечір, добрий вечір,
добрим людям на здоров'я!

Усі сади та і облітала.

А в одному та і не бувала.

А в тім саду три тереми.

А в першому — красне сонце.

А в другому — ясен місяць.

А в третьому — дрібні зірки.

Ясен місяць — пан господар.

Красне сонце — жона його.

Дрібні зірки — його дітки.

Прáзник — свято.

Щедрі́вка — пісня-привітання зі Щедрим вечором. Щедрівку співали дівчата.

Тéрем — чарівний будиночок.

Вивчи щедрівку напам'ять.

Знайди в інтернеті та переглянь мультфільм на пісню «Щедрик» (реж. С. Коваль).

Спробуй «розмалювати» сонце, місяць і зірки гарними словами: МІСЯЦЬ — який?; СОНЦЕ — яке?; ЗІРКИ — які?

Прочитайте і відгадайте загадки.

◆ Золоте сховалося, а срібне показалося.

(Сонце і місяць)

◆ Іде лісом — не шелестить.

Іде водою — не плюскотить.

(Місяць)

НОВИЙ РІК

А що то за гість на порозі стоїть?
Новий рік!

Радо вітайте, в хату закликайте,
на щастя, на долю усіх посівайте!

Хай сонце вас гріє, а вітер вам віє,
хай дощик водичку із неба вам сіє,
хай житом-пшеницею нива радіє,
хай серденько людське любити уміє!

Ми вас посіваємо щедро словами,
щоб слово родило рясними ділами,
бо слово від серця — як зерно у ниву:
хай сіється слово на долю щасливу!
З Новим роком! На здоров'я!

Марія Чумарна

- Поміркуй, чи справді слова схожі на зернятка.
- Чи може з доброго слова вирости радість, щира усмішка, добрий настрій?

ПОСІВАННЯ

Сійся, родися,
жито, пшениця,
горох, чечевиця
і всяка пашниця!
знизу корениста,
зверху колосиста,
щоб на майбутній рік
було всього більше, ніж торік.
Щоб всього було доволі
і в коморі, і на полі.
Сію, сію, посіваю,
з Новим роком поздоровляю!

Поміркуйте, чому посівати на Новий рік ходили тільки хлопчики.

Що ти хочеш побажати собі, своїм друзям і рідним у Новий рік?

Хлопчики й дівчатка,
рік Новий вже сяє —
кожному дитяточку
радісті бажає,
мудрості — в голівоньки,
в серденька — любові.
Будьте всі щасливі,
будьте всі здорові!

Що бажає Новий рік усім хлопчикам і дівчаткам?

У КОЛІ ДРУЗІВ

ДРУЗЯКИ

Кіт з Рябком були друзяки.
Котик нишком у собаки
брав щоразу м'ясо, сало,
бо котові завжди мало.
А Рябко зітхав у тузі:
«Хай бере, на те ми друзі».
Діти, ви скажіть мені:
кіт був друг Рябкові? ...

Платон Воронько

Хто для кого був добрим другом?

Спробуй скласти оповідання про кота і Рябка.

КОШЕНЯ

Засмутилось кошенья —
треба в школу йти щодня.
І прикинулося вмить,
що у нього хвіст болить.

Довго думав баранець
і промовив, як мудрець:
«Це хвороба не проста,
треба різати хвоста».
Кошенья кричить: «Ніколи!
Краще я піду до школи!»

Платон Воронько

- Поміркуй, чому кошенья сказало неправду.
- Чи справді у нього болів хвіст?

- Чи насправді баранець вирішив різати котові хвоста? Чому він обдурив котика?

Обговоріть, як треба поводитись кошеняті, аби у нього були в школі друзі. Чому так важливо мати друзів?

Розкажи, чи цікаво тобі ходити до школи і чому. Можеш побудувати свою розповідь так:

У школі мені цікаво, бо

Мені хочеться іти до школи, тому що

У школі я люблю

Допоможи кошеняті із розсипаних літер швидко скласти слова: *мама, хвіст, школа*.

Опиши свого друга (свою подругу), продовживши речення.

Мого друга (мою подругу) звати

Мій друг (моя подруга) любить

Мій друг (моя подруга) уміє

Моєму другові (моїй подрузі) подобається

Мій друг (моя подруга) ніколи не

З моїм другом (моєю подругою) завжди

Прочитайте заголовок тексту, розгляньте ілюстрацію. Спробуйте передбачити, про що йтиметься в оповіданні.

ДИВОВИЖНА ДРУЖБА

Оповідання

Люблю я бродити по лісі, слухати зелений шум дерев...

Ось чому я не пропускаю можливості побувати у знайомого лісника. Там я всі стежки і всі чудові галявинки знаю.

Приїхав до нього цього літа і був вражений дивовижною дружбою.

Лісник знайшов лисячу нору, розкопав її і забрав лисенят. Одвіз він їх у зоопарк, а одного собі залишив...

Коли вже лисеня піросло, довелося посадити його на ланцюг у дворі...

Ми знаємо казочку про те, що лисиця впіймала півня і понесла кудись світ за очі, щоб поласувати курятиною. Насилу півень обманув ту лисицю...

А тут я натрапив на зовсім інше. Повів мене мій знайомий лісник показати лисеня. А воно вже й величеньке. Кинулося до свого господаря, скавчить стиха, лащиться.

За нами вбігло рябеньке кошенятко і вже величенький півень...

— Оце, дивіться — нерозлучні друзі, — каже лісник.

— З півнем у дружбі?! — здивувався я.

— Атож... Ось вийдемо, подивитесь.

Лісник ще погладив свого вихованця, і ми вийшли із загорожі. Стоїмо, дивимося. Лисеня лягло біля своєї будки. Кошеня притулилося до нього, а півень і собі підійшов і сів з другого боку, щось там сидячи подзьобує.

— Ну як вам? — питає лісник і сміється. — Сам уперше в житті таке спостерігаю! І уявіть собі, коли довго немає півня чи кошеняти, лисеня сумно скавчить, неначе кличе їх. А тільки заявляться, веселішим стає, спокійно собі лежить, як оце й зараз. А півень йому ще й наспівує...

Олександр Копиленко

- Чи добре зробив лісник, що забрав лисеня від матері?
- Чи справді лисеняті краще між людьми, ніж у лісі серед природи?
- А тобі доводилось спостерігати за дружною різних тварин? Розкажи.

Виконай завдання, подані в електронному додатку.

МИРИЛКИ

Мир миром,
пироги з сиром,
вареники в маслі,
ми — подружки красні.

Помирімось, обнімімось,
за дрібниці не сварімось!
Ми ж бо друзі, ми — як рідні:
друзі кожному потрібні!

ВІРШ-ЖАРТ

- Ми з тобою йшли?
— Йшли.
— Кожух знайшли?
— Знайшли.
— Я тобі кожух дав?
— Дав.
— Ти кожух взяв?
— Взяв.
— А де ж він?
— Та що?
— Та кожух!
— Який кожух?
— А ми з тобою йшли?
— Йшли.
— Кожух знайшли?
— Знайшли...

Прочитай цей жартівливий вірш і продовж за таким зразком.

- А ти мені друг?
—
— То віддай

- Я його не
- А я ж тобі кожух

Весело приспівуючи і пританцьовуючи, прочитай пісеньку.

ДВА ПІВНИКИ

З народного

Два півники, два півники
горох молотили,
дві курочки-чубарочки
до млина носили.
Цап меле, цап меле,
коза засипає,
а маленьке козенятко
на скрипочці грає.
Танцюй, танцюй,
козунечко,
ніженьками
туп-туп,
татусенько
з матусею
принесуть нам
круп-круп.
А вовчок-сірячок
з лісу виглядає
та на біле козенятко
скоса поглядає.

- Скільки дружних сімейок трудилося у млині?
- Чи допомагало козенятко татусеві і матусі, граючи на скрипочці?

КОТИК І ПІВНИК

Українська народна казка

Були собі котик і півник, та й побратались. От котикові треба іти по дрова, він і наказує півникові:

— Сядь же ти, півнику, на печі та їж калачі. А як прийде лисичка — то не озивайся!

Коли ж біжить лисичка:

— Півнику-братуку, відчини!

А півник їй:

— То-ток, то-ток! Не велів коток!

А лисичка віконце видерла, борщик виїла і півника украла. Несе його, а півник кличе котика та співає:

— Мій котику, мій братику,
несе мене лиска за кленові ліси,
за крутії гори, за бистрії води —
порятуй мене!

От котик почув, прибїг, одняв півника, приніс додому та знову **наказує**, що як прийде лисичка — аби він не озивався. От ще раз біжить лисичка, стук-стук у віконце:

— Півнику-братику, відчини! Як не відчиниш — віконце видеру, борщик виїм і тебе візьму!

А півник їй:

— То-ток, то-ток! Не велів коток!

Тут лисичка знову віконце видерла, борщик виїла і забрала півника. Несе його, а півник співає:

— Мій котику, мій братику,
несе мене лиска за кленові ліси,
за крутії гори, за бистрії води —
порятуй мене!

Раз проспівав — не чує котик, удруге проспівав — котик прибїг, півника відняв, приніс додому і наказує йому:

— Тепер же я піду далеко-далеко. Гляди ж, як прийде лисичка — то не озивайся!

Коли ж знову іде лисичка та гукає:

— Півнику-братику, відчини! Як не відчиниш — віконце видеру, борщик виїм і тебе візьму!

А півник їй знову:

— То-ток, то-ток! Не велів коток!

От знову лисичка віконце видерла, борщик виїла, украла півника і понесла у свою хатку. Як не кликав котика півник — той був далеко і не почув.

Увечері приходить котик додому — нема півника. Він зажурився, а далі зробив собі бандур-

ку, узяв мішок і молоток та пішов до лисиччиної хатки. Став під хаткою, грає та приспівує:

— А у лиски-лиски новий двір,
та чотири дочки на вибір,
п'ятий — синко ще й Пилипко:
вийди, Лисе, подивися,
чи хороше граю.

А лисичка саме пекла палянички. От старша дочка і каже: «Піду я, мамо, подивлюся, хто це так грає!». Дочка вийшла, а котик її — цок в лобок! — та в писану торбу. Далі й друга дочка захотіла подивитися, хто за вікном грає. Він і ту цок в лобок! — і вкинув у торбу. Далі третя дочка вийшла, а далі четверта...

А Пилипко ждав-ждав та й каже:

— Піду я, мамо, подивлюся, чого це вони так забарилися.

От котик і лиса вкинув до торби, а тоді пішов у хату, забрав півника та й повернувся додому. Так і досі живуть.

- • Хто з героїв казки тобі найбільше подобається?
- Кого можна назвати справжнім другом?
- Чого навчає казка?
- Спробуй проспівати пісеньку Півника.
- • Прочитай виділені у казці слова. Поясни їх. За потреби скористайся словником.
- Досліді чи є у тексті слова, різні за звучанням, але близькі за значенням.
- Прочитайте прислів'я. Яке з них найбільше відповідає змісту казки?

- ◆ Дружать, як собака з котом.
- ◆ Дружба та братство — найбільше багатство.
- ◆ Згода буде, а незгода — руйнує.
- ◆ Друг пізнається в біді.
- ◆ Друзів водою не розіллеш.

- Виконайте завдання на вибір.
- Розіграйте казочку в ролях. Зверніть увагу на інтонацію, з якою розмовляють різні герої.
- Спробуйте розповісти історію про котика і півника коротко.
- Наведіть приклади дружби між різними тваринами, які вам відомі. Знайдіть в інтернеті відеоролики про тварин-друзів.

- Виконай завдання, подані в електронному додатку.

СТРІТЕННЯ

Це свято зустрічі Зими і Літа. Кажуть, що у цей день — 2 лютого — Зима йде туди, де було Літо, а Літо — де була Зима.

Уявімо собі Зиму — стару бабусю, котра заледве дибає. У неї старий полатаний кожух, подерті чоботи. В руках вона несе глечик із льодом, а за плечима в Зими — порожня торба. За Зимою іде Мороз.

А Літо — гарна молодиця з віночком на голові, в руках вона несе пучок колосків. По дорозі вони стрічаються і розмовляють між собою.

ЗИМА: — Ох, і натомилася я! Усі поля снігом засипала ...

МОРОЗ: — Та і я, тітонько, не дрімав. Я річки кригою вкрив, на вікнах ...

ЛІТО: — От-от, ви так багато трудилися, пора вам відпочити. Ідіть та поспіть собі, нехай вам присняться ...

ЗИМА: — Е ні, я ще не хочу нікуди йти! Я ще не всю роботу зробила! Я снігом позасипаю ...

МОРОЗ: — А я ще діткам щічки пощипаю ...

ЛІТО: — Та годі вже вам по землі гуляти! Усі вже мене заждалися. Бо влітку діти люблять ...

ЗИМА: — А мене дітки теж люблять. Взимку вони ...

ЛІТО: — Тітонько Зимо, звичайно, всі вас люблять. Але погляньте на сонечко. Ви бачите його промінці? Вони стали ...

ЗИМА: — Ой, справді, пора тікати! Але ви мене, діточки, дочекайтеся! Наступного року я знову принесу вам ...

МОРОЗ: — До зустрічі! Я теж до вас повернусь і заморожу ...

ЛІТО: — Зустрічайте сонечко, тепло і Весну красну! Зустрічайте Літо — наймилішу і найласкавішу пору року!

Бо влітку діти, квіти і звірятка

Поясни значення слова *стрітення*. За потреби скористайся словником.

Розіграйте у ролях та доповніть розмову Зими, Літа і Мороза.

Прочитайте виділені у тексті речення. Обговоріть, чому так описано зиму.

- Розглянь малюнок на с. 99 і пригадай минуле літо. Що тобі подобається влітку?
- Яка пора року є найкращою для тебе? Опиши її.

ДЕНЬ НАРОДЖЕННЯ ЛЕСИ

У лютому народилася на світ маленька Лариса Косач, яка пізніше стала знаменитою письменницею Лесею Українкою. Вона завжди уміла бути сильною і про свою любов до життя писала у віршах, казках.

ЯК ДИТИНОЮ, БУВАЛО

Як дитиною, бувало,
упаду собі на лихо,
то хоч в серце біль доходив,
я собі вставала тихо.

«Що, болить?» — мене питали,
але я не признавалась:
я була малою горда,
щоб не плакати — я сміялась.

Леся Українка

- Чи подобається тобі горда маленька дівчинка?
 - А як ти поводишся, коли щось заболить?
 - Які слова промовляє твоя мама, коли у тебе щось болить? Якими словами можна загоїти біль?
- Прочитайте прислів'я. Як ви його розумієте?

Мамине слово для дитини —
як сонечко для світу.

* * *

...Сніг з морозом поморозив
всі на полі квіти...
— Десь зима та не скінчиться! —
нарікають діти.
Ждіте, ждіте, любі діти!
Літо знов **прилине**,
прийде мила годинонька,
як зима та згине;
і завітне наше поле,
і зазеленіє, —
знов його весна прекрасна
квіточками вкриє.

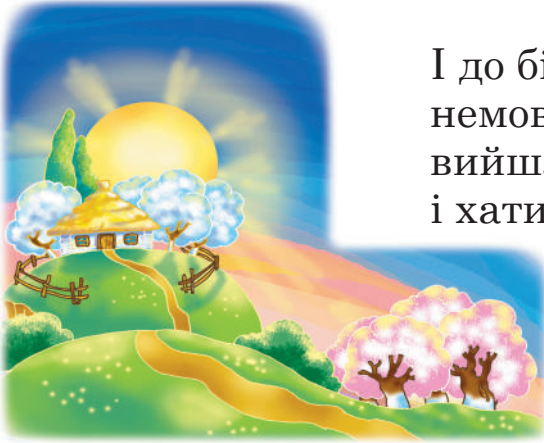
Леся Українка

- Про що йдеться у вірші? Чого чекають діти?
- Поясніть виділені у вірші слова. За потреби скористайтеся словником.
- Дослідіть, скільки у вірші вжито:
 - 1 група — дієслів;
 - 2 група — іменників;
 - 3 група — прикметників;
 - 4 група — службових слів.

НА ЗЕЛЕНОМУ ГОРБОЧКУ

На зеленому горбочку,
у вишневому садочку,
притулилася хатинка,
мов маленькая дитинка
стиха вийшла виглядати,
чи не вийде її мати.

І до білої хатинки,
немов мати до дитинки,
вийшло сонце, засвітило
і хатинку звеселило.

Леся Українка

Уяви собі веселу білу хатинку, яку словами змалювала Леся Українка. Що ти ще побачив/побачила біля хатинки? За хатинкою? У небі над нею? На зеленому горбочку?

Спробуй продовжити вірш своїми словами.

* * *

... Он ярочки зелененькі,
стежечки по них маленькі,
перевиті, мов стрічечки,
збігаються до річечки.
Річка плине, берег рвучи,
далі, далі попід кручі...

Леся Українка

- Ая** *Ярочки, ярі* — вимиті дощами рівчаки, зарослі кущами і деревами.
Кручі — стрімкі високі гори над рікою.
- ?** Прочитай уважно вірш. Спробуй своїми словами переказати, про що в ньому написано.
- 🔍** Чим відрізняється віршована розповідь від звичайної оповіді?
- 👥** Обговоріть, як ви розумієте слова «річка плине, берег рвучи...».

ЗАКЛИЧКИ

Із настанням тепла діти починали закликати сонечко, весну, пташок. Вони робили це зі співами, хороводами, та ще й носили в руках печиво — «соловейчиків», «голубочків», «жайворонків». Своїми іграми та співами діти хотіли нагадати пташкам, що пора повертатися на рідну землю, бо всі уже заждалися весни.

ДО СОНЕЧКА

Вийди, вийди, сонечко,
на дідове полечко,
на бабині квіточки,
на маленькі діточки!
Там вони граються,
тебе дожидаються!

ДО ПТАШОК

Пташок викликаю
із теплого краю!
Летіть, соловейки,
на нашу земельку,
спішіть, ластівоньки,
пасти корівоньки!

- Які пташки прилітають із вирію першими?
- Які пташки мостять свої гнізда біля людських жител?

Придумайте заклички до пташок і сонечка. Пам'ятайте, що все у природі прислухається до слів, які йдуть від щирого серця.

Послухай весняні заклички.

НАРОДНІ ПРИКМЕТИ

Як побачиш навесні журавлів, то скажи: «Веселики!» — і будеш весь рік веселитися.

Коли побачиш першу ластівку, умий личко водою, щоб не мати веснянок. А веснянкуватим дітям треба гукнути до ластівки: «Ластівко, ластівко, на тобі веснянки — дай мені білянки!».

Якщо ластівка мостить гніздечко під дахом хати — це на щастя людям.

Лелеку завжди вважали Божим птахом: казали, що він приносить у хату дітей. Лелеки мостять свої гнізда біля добрих людей.

Вивчи одне прислів'я (на вибір) напам'ять.

- ◆ У квітні ластівка день починає, а соловей кінчає.
- ◆ Коли квітень з водою, то травень з травною.

ПРИЛЕТІЛА ЛАСТІВОЧКА

— Ластівочко сизокрила,
звідкіля ти прилетіла?
— Прилетіла я порану
із-за моря-океану.
— Що ти діткам принесла?
— Сонця, ласки і тепла!

Анатолій Камінчук

- Знайди в інтернеті інформацію про те, де зимують ластівки.
- Що ще, на твою думку, принесла дітям ластівка?

Обговоріть, чи прислухаються пташки до дитячих закличок.

БАРВІНОК

Недавно ще гула метелиця,
іще лежить в низинах сніг,
**а вже барвінку листя стелиться
зеленим килимом до ніг.**

Воно під снігом і під кригою
всю зиму зелень берегло
і перше стрінуло з відлигою
весняне сонце і тепло.

Наталя Забіла

Ая *Метелиця* — вітряна погода, коли сніг замітає землю.

Низинá — долина.

Відліга — тепла погода, коли тоне сніг.

Стрінуло — зустріло.

- Прочитайте виділені у вірші рядки. Як ви їх розумієте?
- Розгляньте малюнок. Чи відповідає він змісту вірша?
- Спробуйте своїми словами переказати те, про що йдеться у вірші.

Дослідіть, скільки у вірші речень. Що допомогло вам це визначити?

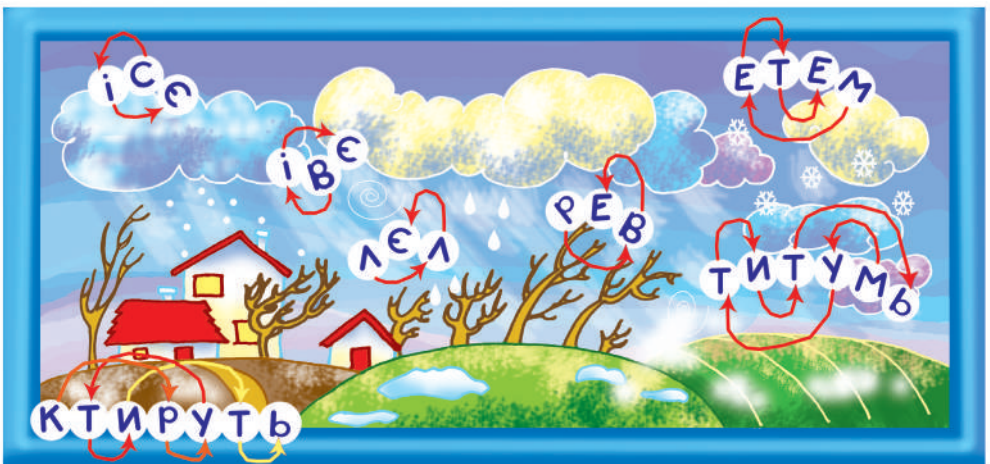

Прочитайте прислів'я. Поясніть його.

У березні сім погод: сіє, віє, крутить,
мутить, рве, зверху лле, знизу мете.

Розглянь малюнок. Склади і прочитай слова.

Вивчи скоромовку напам'ять.

В нас надворі погода розмокропогодилася.

Придумай продовження скоромовок.

Надворі весна роз... .

Надворі літо роз... .

ДЕНЬ НАРОДЖЕННЯ ТАРАСА

9 березня — незвичайний день: щороку в цю пору із далекої чужини вилітають на Україну ластівки.

Саме цього дня колись народився маленький хлопчик Тарас Шевченко. Він виріс і став великим поетом та художником, прославив Україну на весь світ. Його вірші — теплі і променисті, немов сонечко. І для України він — улюблений син.

Обговоріть, що ви знаєте про Тараса Шевченка. Які твори поета читали?

Встала весна, чорну землю
сонну **розбудила**,
уквітчала її рястом,
барвінком **укрила**.
І на полі жайворонок,
соловейко в гаї
землю, убрану весною,
вранці зустрічають...

Тарас Шевченко

- Який настрої викликає цей вірш? Чому?
- У якому значенні вжито виділені слова? Який образ весни вони створюють?

 Вивчи вірш напам'ять.

 Спробуй переповісти зміст вірша у вигляді короткої казки або оповідання за таким початком:

Одного зимового ранку прокинулась Весна...

* * *

Світає,
край неба палає,
соловейко в темнім гаї
сонце зустрічає.
Тихесенько вітер віє,
степи, лани мріють,
між ярами над ставами
верби зеленіють.

Тарас Шевченко

- Перечитай вірш вголос. Які картини постають у твоїй уяві?
- Вслухайся, як звучать виділені слова. Зверни увагу, яке світло йде від звука [с].
- Добери подібні слова, що несуть у собі світло і радість.

ТЕЧЕ ВОДА З-ПІД ЯВОРА

Тече вода з-під явора
яром на долину.
Пишається над водою
червона калина.

Пишається калинонька,
явір молодіє,
а кругом їх верболози
й лози зеленіють.
Тече вода із-за гаю
та попід горою.
Хлюпочуться качаточка
поміж осокою.
А качечка впливає
з качуром за ними,
ловить ряску, розмовляє
з дітками своїми...

Тарас Шевченко

- Які картини природи змальовано у вірші? Чи відповідає малюнок змісту вірша?
- Як розповідає поет про враження свого дитинства? Це спокійна тепла оповідь, чи є у ній яскраві емоції й почуття?
- Які звуки можна «почути» за рядками вірша?

Полічіть, скільки речень у вірші. Які вони за метою висловлювання?

Послухайте пісню на слова Тараса Шевченка «Тече вода з-під явора».

Прочитайте слова. Спробуйте їх пояснити, за потреби скористайтесь інтернетом.

па́горб
безпереста́нку

гомо́ніти
лопо́тіли

мо́стіли
хлюпо́тілися

ПРО ЩО ВОНИ ГОМОНЯТЬ?

Хата Шевченків стояла на високому пагорбі, а вниз від неї збігала стежечка до води. Стежечка бігла через густий сад, і дорогою до ставка малий Тарас то зривав вишні, то шукав у траві сунічки. А то задивлявся на якусь пташину, що виспівувала на гілці, і думав собі: «Про що вона щебече?».

Особливо навесні — коли прилітали соловейки та мостили гнізда в калині. Отоді був рай! Будили ті соловейки все село. І кожен так виводив свою пісню, так випитував іншого про щось, так у чомусь переконував, що Тарасикове серденько аж завмирало. Йому хотілося зрозуміти, про що переспівуються між собою соловейки.

А біля води хлюпотілися малі каченята. Такі жовтенькі, наче квіти кульбабки. Мати-качка безперестанку щось до них крякала, і Тарасикові наче вчувалися слова: «Не так! Пливи прямо! А тепер вправо!».

А малі каченята лопотіли жовтими лапками по воді, наздоганяли з усієї сили свою матінку і були щасливі, як усі на світі діти...

Марія Чумарна

- Про кого розповідається в тексті?
- Про що думав малий Тарас? Що йому хотілося зрозуміти?
- Які почуття охоплювали хлопчика?

Пригадайте, за допомогою яких звуків спілкуються між собою гуси, качки, кури та інші домашні тварини.

Виконай завдання, подані в електронному додатку.

ОБЛІТАВ ЖУРАВЕЛЬ

Облітав журавель
сто морів, сто земель,
облітав, обходив,
крила, ноги натрудив.
Ми спитали журавля:
— Де найкраща земля? —
Журавель відповідає:
— Краще рідної немає.

Платон Воронько

- Чи знаєш ти, куди літає у вирій журавель? Чому він щороку покидає рідну землю? А чому повертається?
- Чи погоджуєшся з журавлем, що рідна земля — найкраща? Чим для тебе є рідна земля?

Склади усну розповідь, починаючи словами:

Моя рідна земля — це

Послухай прислів'я. Як ти їх розумієш?

Прочитайте і відгадайте загадки.

- ◆ Прилетіли гості, сіли на помості,
без сокири, без лопати поробили собі хати.
(пхршЦ)
- ◆ Які ноги заввишки, такий ніс завдовжки,
хату на хаті має, всім жабам рахунок знає.
(рхлггЦ)

ЯК КВІТЕНЬ ДО БЕРЕЗНЯ В ГОСТІ ЇЗДИВ

Українська народна казка

Колись давно покликав Березень Квітня до себе в гості. Квітень поїхав возом, а Березень заходився та такого наробив, що мусив Квітень додому вернутися: сніг, мороз, завірюха, — не можна возом їхати!

Наступного разу запряг Квітень сани, а Березень сніги розтопив, річки розлилися, — мусив побратим знову додому вернутися.

Поскаржився Квітень Травню, що ніяк не може у Березня в гостях побувати.

— А ти візьми в дорогу воза, сани і човен, — то й доберешся.

Так і зробив Квітень. Поки сніжило — їхав саньми, далі — возом, а коли розлилися ріки — поскладав воза і сани на човен. Так і добрався.

Не сподівався Березень гостя, дуже здивувався, хто ж йому таку мудру пораду дав.

— Та брат Травень порадив! — відказав Квітень.

— **Зажди ж ти, Маю, я ще тобі крильця обшмагаю!** — сказав Березень.

З того часу у травні іноді березневі морози бувають, бо Березень ще й досі сердиться на Травня.

• Чому Квітневі довелося їздити в гості до Березня то на санях, то на возі?

• На якому виді транспорту ти порадиш Квітневі дістатися до Березня?

Обговоріть, що означають виділені у казці слова.

Виконай завдання, подані в електронному додатку.

ВЕСНЯНКИ

Коли починає танути сніг, у повітрі вже відчувається запах весни.

Діти в Україні знали, що весна — як маленьке радісне дитяtko. Вони вибігали в поле, у гай і закликали весну, співали їй пісні, водили хороводи. Ці весняні ігри називають веснянками.

Переглянь картини І. Сколоздри. Що на них зображено?

БЛАГОСЛОВИ, МАТИ

Благослови, Мати,
весну закликати,
весну закликати —
зиму проводжати!

- Чи здогадався/здогадалася ти, кого діти називали Матір'ю?
- Хто є матінкою для рослин, звірів? Хто дає їм силу рости, коли настає весна?

ДІВЧАТОЧКА-ВОРОБ'ЯТА

Дівчаточка-вороб'ята,
радьмося!
Та виходім на травицю —
граймося!
Та виходім на травицю —
в добрий час.
Нема таких співаночок,
як у нас.

Проспівайте веснянку.

Послухай гаївку «Подоляночка».

СІЄ БАБА МАК

Пісенька-гра

Станьте в коло, «баба» посередині. «Баба» робить вигляд, що не знає, як сіяти мак, як його полоти, збирати. А всі діти, що стоять у колі, співають і своїми рухами показують «бабі», що треба робити.

«Дід» жартівливо демонструє всім, яка у нього баба нероботяща та непутяща. При цьому всі весело пританцювують, кожен намагається якнайкраще «навчити бабу».

Сіє баба мак, та не знає, як,
а дід знав — не сказав,
а це буде так!

Поле баба мак, та не знає, як,
а дід знав — не сказав,
а це буде так!

Ой жне баба мак, та не знає, як,
а дід знав — не сказав,
а це буде так!

Віє баба мак, та не знає, як,
а дід знав — не сказав,
а це буде так!

Ой тре баба мак, та не знає, як,
а дід знав — не сказав,
а це буде так!

Можете продовжити гру, придумавши ще якісь дії та вибираючи з-поміж себе найкращих виконавців ролі «баби» чи «діда».

ОЙ ЧОГО ТИ, ЖАЙВОРОНКУ?

З народного

— Ой чого ти, жайворонку,
рано з вирію вилітав?
Ще по горах сніженьки лежать,
по долинах криженьки стоять.
— А я тії сніженьки
крильцями розмечу,
а я тії криженьки
ніжками потопчу!

- Чому жайворонок рано вилетів із вирію?
- Чи знаєш ти, що пташкам доводиться летіти з вирію по три-чотири тисячі кілометрів, долаючи моря, океани, високі гори?

Обговоріть, що спонукає пташок повертатися додому.

ПРИЛЕТІЛИ ЖАЙВОРОНКИ

Оповідання

Коли у весняному небі з'являються перші жайвори, матері печуть маленьких жайворонків з пшеничного тіста.

Спекла мама пташку й Сергійкові. Посадив він її на відчинене вікно. Яскраво світить весняне сонечко, співає теплий вітер у зеленій вербі. Сидить жайвір, дивиться чорним очком у небо. І здається Сергійкові: ворушить пташка крильцями, ось-ось злетить у небо.

Настала ніч. Заснув Сергійко. А жайвір усе дивиться й дивиться в небо. І приснилося Сергійкові, що холодно стало жайвору, і хлопчик узяв його до себе в постіль, щоб той зігрівся.

Ледве розплющив очі Сергійко уранці — зараз же глянув на підвіконня. Вікно відчинене, а жайворонка немає. Підбігає Сергійко до вікна, дивиться в голубе ранкове небо й гука:

— Мамо, жайворонок наш полетів у небо! Он він співає.

— А ти брав його до себе в постіль?

— Брав на одну хвилинку серед ночі. Йому було холодно. Я погрів його...

— А, то це він уранці полетів, — з усмішкою відповіла мама.

Василь Сухомлинський

- Куди подівся жайворонок? Чи справді він полетів у небо?
- Які пташки повертаються із вирію першими?

ВЕСНЯНКА

А вже красне сонечко
припекло, припекло,
яснощире золото
розлило, розлило.

Засиніли проліски
у ліску, у ліску...
Швидко буде землянка
вся в вінку, вся в вінку.

На вулиці струмені
воркотять, воркотять.
Журавлі курликають
та летять, та летять.

Ой сонечко-батечку,
догоди, догоди,
а ти, земле-матінко,
уроди, уроди.

Олександр Олесь

- Яку картину ти уявляєш, читаючи вірш?
- Як поет називає сонце, а як — землю? Чому?
- Яке золото «розливає» сонце?

Що означає слово «догоді»?

НАДІЙШЛА ВЕСНА

Надійшла весна прекрасна,
многоцвітна, тепла, ясна,
наче дівчина в вінку.
Зацвіли луги, діброви,
повно гомону, розмови
і пісень в чагарнику.

Іван Франко

«Намалюй» словесний портрет весни, використовувачи виділені у вірші слова.

ВЕСНЯНІ ПОДАРУНКИ

Навесні, як тільки пригріє сонечко, настає час садити молоді дерева. Це дуже приємна і потрібна справа. Адже деревце буде рости разом із тобою, завжди відчуватиме до тебе велику вдячність і подарує смачні плоди.

У світі все вмiє робити подарунки: і квіти, що тішать нас своєю красою та приємними ароматами, і дерева, що обдаровують затишком, прохолодою і смачними плодами, і милі звірятка, котрі вмiють бути справжніми друзями, і сонечко в небі, і водичка.

Тож і ти вчися робити подарунки світові: посади і вирости дерево, посій квіти, допоможи пташкам.

- Що дарує тобі світ?
- А що можеш подарувати світові ти?

ЛИПКА

Я, маленька липка,
виросту велика,—
не ламай мене.
Я медовим цвітом
зацвіту над світом, —
бережи мене.
Тінь тобі я кину
у гарячу днину, —
ти шануй мене.
Від дощу сховаю
вранці серед маю, —
ти полий мене.
Будемо з тобою
ми рости обое, —
ти люби мене.
Виростеш за роки,
підеш в світ широкий, —
не забудь мене.

Платон Воронько

Обговоріть, до чого закликає липка. Чому не можна ламати дерева?

Розкажи, чи доводилось тобі садити дерева. Як і де це відбувалося?

• Дослідіть, скільки речень у вірші. Які вони за інтонацією?

• Прочитайте вірш так, щоб усі речення стали окличними.

БЕРЕЗА

Береза розвивається
у тихому гайку.
Зозуля озивається:
— Ку-ку, ку-ку, ку-ку!
А сонце усміхається
в зеленому вінку.
Он зайчик умивається
на теплому пеньку.

Анатолій Камінчук

- Прочитай вірш і спробуй його продовжити.
- Що ще можна побачити у весняному лісі?
- Які голоси подають пташки і звірята?

Знайди аудіозапис голосів весняного лісу.

ВЕРБОВІ СЕРЕЖКИ

Біля яру, біля стежки
одягла верба сережки.
Головою хилитала,
потихесеньку питала:
— **Де ота біленька хатка,
що гарнесенькі дівчатка?**
Хай би вибігли до стежки.
Подарую їм сережки.

Ліна Костенко

- Виразно прочитай виділене речення, передаючи запитальну інтонацію.
- Що ти знаєш про вербу? Чи траплялося тобі це дерево у казках? Чому його так люблять і шанують?

Обговоріть, чи можна ламати гілки верби просто так — для забави.

ВЕЛИКДЕНЬ

Свято Великодня — найвеличніше в Україні. Це свято весняного сонця, радісних забав для малечі. Його ще називають Воскресінням — на честь воскреслого Ісуса Христа. В ці дні діти бавляться у весняні ігри, водять гаївочки, а хто умілий — напередодні Великодня, у четвер, розмальовує яечка-писанки.

Бабусі та матусі печуть святкові пасочки, прикрашають їх веселими завиточками-безко-нечниками, соловейками та колосочками, аби життя наше було щасливим і багатим.

На Великдень треба вибачити одне одному всі образи, щиро поділитися своїми писанками і крашанками, аби доля теж завжди ділилася з нами радістю та добром.

Паска — обрядовий здобний великодній хліб.

Пісанка — яйце, на якому воском і фарбами малюють різні узори.

Кр'ашанка — яйце, зафарбоване у певний колір.

Чому свято Великодня вважають найвеличнішим в Україні? Як до нього готуються?

ХРИСТОС ВОСКРЕС!

Христос воскрес!
Радійте, діти,
біжіть у поле, у садок,
збирайте зіллячко і квіти,
кладіть на Божий Хрест вінок!
Нехай бринять і пахнуть квіти,
нехай почує Божий рай,
як на землі радіють діти
і звеселяють рідний край.

Леонід Глібов

Обговоріть, який настрій створює вірш. До чого закликає поет?

Прочитайте окличні речення. Дослідіть, яке з них спонукальне.

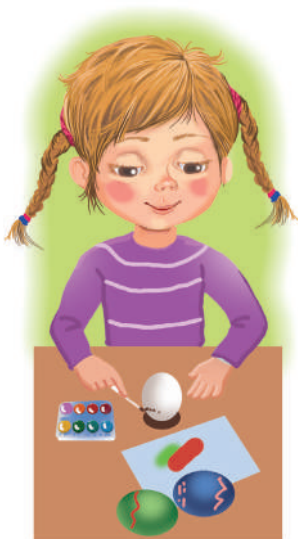

Перегляньте картини Івана Сколоздри. Що на них зображено?

ПИСАНКА

Гарна писанка у мене,
мабуть, кращої нема,
мама тільки помагала,
малювала ж я сама.

Змалювала дрібно квіти,
вісім хрестиків малих
і дрібнюсіньку ялинку,
й поясочок поміж них.
Хоч не зразу змалювала, —
зіпсувала п'ять яєць, —
та як шосте закінчила,
тато мовив: «Молодець!».
Я ту писанку для себе,
для зразочка залишú,
а для мами і для тата
дві ще кращі напишу.

Катерина Перелісна

- ❓ • Чи можна дівчинку назвати наполегливою, терплячою? Чому?
- А тобі доводилось розписувати великоднє яєчко? Як це відбувалось? Розкажи.

«Змалюйте» словами писанку за змістом вірша.

СОНЕЧКО

Котився клубочок
із золотих ниточок
через день голубий,
через день ясний.
Докотився до лісу —
обірвалась ниточка...
Упав клубочок
у квітку чорнобривець
і заснув.

Леся Силенко

- Про який золотий клубочок ідеться?
- На що ще схоже сонечко? Доповни речення.

Сонечко — як.....

Сонечко дає людям.....

Сонечко дає траві, землі, деревам.....

Я дарую сонечку.....

Прочитайте і відгадайте загадку.

По небу ходять, золотих діток водять.

(Григорій і Євген)

ЦІКАВИЙ КЛУБОЧОК

Бабуся плела шкарпетки. Біля її ніг лежав Клубочок тонкої вовни. Бабуся грілася на сонечку, й Клубочок грівся. І захотілося йому дізнатися, звідки сходить сонечко й куди воно заходить.

Покотився він, побіг. Біжить день, біжить другий, третій, десятий...

Тисячу днів біжить, через ріки й моря перепливає. І прибігає до Сонечка. Питається Клубочок:

— Сонечку, Сонечку, скажи, звідки ти сходиш і куди заходиш?

Здивувалося Сонечко:

— А як ти знайдеш дорогу додому?

— За ниточкою, — каже допитливий Клубочок.

— Ну, тоді знай, що Сонечко сходить там, де закінчується бабусин сон. А заходить туди, де бабусин сон починається.

Побіг Клубочок додому й про все розповів бабусі.

Василь Сухомлинський

- Де сходить і заходить сонечко?
- Що за чарівний клубочок був у бабусі?

Прочитай акровірш. Добери пропущені слова.

Світить нам щодня і
Он воно проміння сіє!
Нам усім воно
Цілий світ йому є рідний!
Еге ж, це наше

А Я У ГАЙ ХОДИЛА

А я у гай ходила
по квітку ось яку!
А там дерева — люлі,
і все отак зозулі:
Ку-ку!

Я зайчика зустріла,
дрімав він на горбку.
Була б його спіймала —
зозуля ізлякала:
Ку-ку!

Павло Тичина

- Що таке гай? А ліс? А діброва? Чи можна ці слова назвати близькими за значенням? Якими ще словами можна замінити слово *ліс*?
- Чи доводилось тобі бувати у весняному гаю? Які пташки там співають? Які квіти зацвітають першими? Кого там можна зустріти? Розкажи.

Склади речення за поданим малюнком.

ШУМ

Починає рости трава,
разом з нею і шум росте.
У зелених штанах, у зеленій сорочці,
у синьому брилі
він схожий на хлопчика-пустуна.
А вберуться дерева у листя, —
із трави перебирається шум на дерева
і шумить, шумить, верховіття гойдає,
гніздечка із пташенятами колисає.
Скоро чи не скоро повилітають пташенята,
спорожніють гнізда, —
отоді й зажуриться шум.
Бо це ж треба шубу одягати,
шубу із вицвілого листя.
Бо це ж треба встигнути
перед сном зимовим нашумітися.

Микола Воробйов

- Про що йдеться у вірші?
- Як поет описує шум? Чому називає його пустуном?
- Розкажи, як росте шум.

ХТО ТАКИЙ ШУМ?

Люди в Україні завжди шанували природу і розуміли, що все у ній живе. Живий вітер, що колихає дерева, живий дощик, що їх напуває водою, живе сонце, що зігріває землю...

І в лісі все живе. Коли прокидається Весна, разом із нею у верховітті дерев прокидається могутній дух лісу — Зелений Шум.

Яким уявляли Зеленого Шума люди в Україні? Дізнайтеся про це, скориставшись інтернетом.

Прочитайте заголовок тексту, розгляньте ілюстрацію. Спробуйте передбачити, про що йтиметься в оповіданні.

НАЙВЕСЕЛІШИЙ МІСЯЦЬ

Найвеселіший місяць — травень. Прислухайтесь до пташиного хору в лісах, парках, садках. На різні голоси славлять весну дрозди, коноплянки, вівчарики, щиглики та інше голосисте царство. А он здалеку озвалася іволга. Десь гучно закувала зозуля.

Та найгучніший голос у соловейка. Серед свіжого листя кущів затаївся цей невтомний співак, і чути його чистий голос далеко-далеко...

Навіть он в озері завзято змагаються в своїх співах жаби. Буйно піднімаються хліба, трави,

а над ними, мов чорні стріли, шугають ластівки. Здається, вони ніколи й не відпочивають.

А ось край дороги сховалася в траві кульбабка. Голівка її в біленькій прозорій шапочці. Зірвеш обережно цю шапочку, подмеш на неї — і поніс вітерець малесенькі пухнасті парашутики. А під кожним парашутиком насіннячко висить. Там, де сяде парашутик, — нова кульбабка виросте.

Насувається здалеку темна хмара. Загуркотів перший весняний, травневий грім. Мабуть, дощ буде! Треба кудись ховатись!

Олександр Копиленко

- Що, на твою думку, хотів донести до читачів та читачок письменник?
- Поміркуй, чи відповідає заголовок змісту тексту.
- Поясни, чому автор дав саме такий заголовок.
- Про яких пташок розповідає автор тексту «Найвеселіший місяць»?
- Про які квіточки згадується в тексті?
- Знайдіть і прочитайте відповідні речення.
- Розгляньте малюнок. Яких пташок зображено?
- Обговоріть, яка розмова може відбутися між ними.

• Послухай казку Мирослави Чорної.

• Прочитай варіанти заголовків.

У лісі. Кожному своє. Музика травневої ночі.

• Спробуй визначити, який із запропонованих заголовків найбільш влучний. Як потрібно добирати заголовок?

ХТО СВІЧКИ ЗАСВІТИВ?

Пішла Маринка з мамою до лісу. Був травень, усе зеленіло. Глянула дівчинка на зелені крона каштанів. Радісно загорілися її оченята.

— Дивіться, мамо, на каштанах свічки горять. Хто це їх засвітив?

— Прийдемо вранці, подивимось, — усміхнулась мама.

Рано-вранці по холодній росі прийшли вони до лісу. Дивиться Маринка на зелені каштани. Бачить — білочка стрибає. Ой, та це ж вона свічки засвітила. Хто їй вогнику дав? Певно, сонечко. Зійшло, дало білочці гарячу іскорку, вона й засвітила свічки на каштанах.

Василь Сухомлинський

• Хто насправді засвітив свічки на каштанах?

• Які ще квітучі дерева ти знаєш?

Обговоріть, які плоди дає цвіт каштанів, яблунь, вишень та черешень.

Послухай вірш-загадку Леоніда Глібова «Котилася тарілочка».

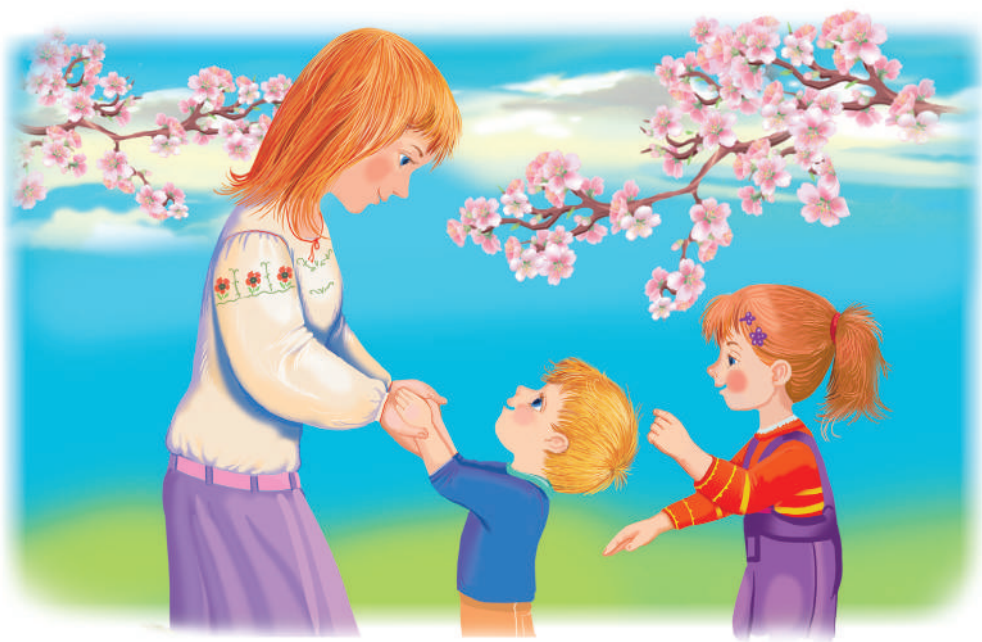
ЩО НАЙКРАЩЕ НА ЗЕМЛІ

У травні, коли зацвітають дерева, і вся земля вкривається цвітом, готуючись народжувати різні плоди, — зернятка, овочі, фрукти, — в Україні віддавна відзначали Свято матері. Матір'ю-годувальницею наші предки вважали матір-землю.

У наш час теж відзначають День матері: і Божої Матері, і Матері-України, і, звичайно, тієї матінки, яка нас народила.

Матінкою народу, його душею ми називаємо рідну мову. Бо без мови наш народ — як соловейко без пісні.

Обговоріть, коли святкують День матері та як відзначають це свято в Україні.

Прочитай вірш. Що сниться дитині?

ПРОБУДЖЕННЯ

Снилось мені **ясне** сонечко,
що в хаті світило, —
а то лиш так моя мама
дивилася мило.
Приснивсь мені **легкий** вітрик,
що пестив колосся, —
а то мені моя мама
гладила волосся.
Снилась мені ягідочка,
як мед, **солоденька**, —
а то мене цілувала
мама дорогенька.
Снилось мені, що на крилах
я вгору несуся, —
а то мене із постелі
піднесла матуся.

Марійка Підгірянка

Який настрій викликає у тебе вірш?

Зверніть увагу на виділені слова. Обговоріть, як зміниться настрій вірша, якщо в ньому замінити ці слова на протилежні за значенням.

ЯКЕ ЩАСТЯ?

Мама запитала мене:
— Яке щастя?
Я сказала:
— Щастя — це коли ніхто з дітей не плаче.

І ще тоді щастя, коли маленьких співочих пташок ніхто в клітку не саджає. Бо в клітці не може бути щастя.

І щоб мама ніколи не плакала й не журилася, — то щастя. Бо коли мама журиться, то й у мене сльози тоді на очах.

Василь Сухомлинський

- Чи погоджуєшся ти з дівчинкою?
- Коли ти буваєш щасливим/щасливою?
- Як ти уявляєш собі щастя? Спробуй його намалювати.

ЯКА СТЕЖКА НАЙКРАЩА?

Засперечалися якось діти, яка стежка найкраща.

- До крамнички, бо там є цукерки.
- Ні, до школи, бо там є дітки.
- Ні, до річки, бо там можна скупатися.
- Ні, в садок, бо там є груші, яблука.
- Ні-і, в поле, бо там просторо...

Аж тут приспіла мама. Діти й питають, яка стежка найкраща.

- Додому, дітки, до рідної хати.

Дмитро Чередниченко

- А яка стежинка найкраща для тебе? Розкажи, де тобі подобається гратися, котре місце в цьому світі для тебе особливо рідне.
- «Намалюй» свою стежину словами.

- Яке з поданих нижче слів ти обереш, щоби розповісти про свої мандрівки?

Стежка, стежечка, стежина, стежинка,
дорога, доріжка, доріженька, шлях.

Обговоріть, чи є різниця між стежкою і дорогою.

ДЕ НАЙКРАЩЕ МІСЦЕ НА ЗЕМЛІ

Де зелені хмари яворів
заступили неба синій став,
на стежині сонце я зустрів,
привітав його і запитав:
— Всі народи бачиш ти з висот,
всі долини і гірські шпилі.
Де ж найбільший на землі народ?
Де ж найкраще місце на землі?

Сонце усміхнулося здаля:
— Правда, все я бачу з висоти.
Всі народи рівні. А земля
там найкраща, де вродився ти!

Дмитро Павличко

- Чи погоджуєшся ти з автором?
- Про що запитав поет у сонця?
- Що відповіло сонечко?

З ТОБОЮ

Послухай, як струмок дзвенить,
як гомонить ліщина.
З тобою всюди, кожну мить
говорить Україна...

Петро Осадчук

- Як іще говорить із тобою Україна?
- Чи говорить вона голосом соловейка? А голосом твоєї мами; тата; голосами твоїх друзів?
- А що ти можеш сказати своїй рідній землі? Склади коротку оповідку або віршик.

ПІСНЯ

Пісня народжується у серденьку. Ніби небесний соловейко затріпоче крильцями — і чи то сумно, чи весело злітає у небо. А його крила — наш голос і слово.

Де лунають гарні пісні, там живуть добрі люди, лихі не вміють співати. А наша Україна — співучий край.

СОЛОВЕЙ І ЖУК

У садку співав Соловей. Його пісня була дуже гарна. Він знав, що її люблять люди. Тому й дивився з погордою на квітучий сад, на синє небо й на маленьку дівчинку, що сиділа в саду і слухала його пісню.

А коло Соловейка літав великий рогатий Жук. Він літав і гудів.

Соловей припинив свою пісню і каже:

— Перестань гудіти. Ти не даєш мені співати. Твоє гудіння нікому не потрібне. Та й краще, аби тебе, Жуче, зовсім не було.

Жук гідно відповів:

— Ні, Солов'ю, без мене, Жука, неможливий світ, як і без тебе, Солов'я.

— Ну й мудрець, — всміхнувся Соловей. — А давай запитаємо дівчинку, вона скаже, хто потрібен людям, а хто — ні...

Василь Сухомлинський

- ❓ Продовж казочку. Що, на твою думку, відповіла дівчинка Солов'ю?
- 👤 Обговоріть, чи можна цю казку назвати байкою. Чому?
- Прочитайте виділене у тексті речення. Чи погоджуєтесь ви із думкою Жука? Обґрунтуйте, чому.
- 👏 Прочитайте вірш. Доберіть пропущені слова.

ЧАРІВНИЦЯ-МОВА

Живе на світі чарівниця,
 що знає всі земні дива
 і всі великі таємниці
 вона захоче в
 Яке ж найбільше між словами?
 Звичайно, дітки: слово
 Хто ж ця щаслива чарівниця,
 що знає світу таємниці
 і відкриває нам у слові
 всі барви світу кольорові?
 Це наша ... !

Марія Чумарна

- ☀️ Українська мова незвичайна: кожному слову вона дає різні барви. Розглянь малюнок. Що росте на лісовій галявині — дубочок, дубок, дуб чи дубище?
- А хто колише гілки берези — вітерець, вітрик, вірюган чи вітрище?

ДЕ КАЗКА — ТАМ ПІДКАЗКА

ВОВК І СЕМЕРО КОЗЕНЯТ

Українська народна казка

У лісовій хатинці жила собі коза з козенятами. Коли матінка йшла в ліс, вона наказувала своїм дітям:

— Діточки мої! Зачиняйте двері і нікому не відчиняйте, бо у лісі ходить вовк!

Діточки послухались. Коли прийшла матінка з лісу, постукала в двері, а козенятка питають:

— Хто там?

— Козеняточка-маляточка, відчиняйтеся, то ваша матінка прийшла, вам молочка принесла!

Козеняточка відчинили двері, матінка принесла їм молочка, погодувала діток і знову пішла в ліс.

А вовк підслухав, як коза з дітками розмовляє, підгледів, коли вона пішла в ліс. Прийшов до хатки, постукав у двері. Козенята в один голос:

— Хто там?

— Це ваша матінка прийшла, вам молочка принесла, — загудів вовк.

— Ні, це не нашої матінки голосок! Іди собі, вовче, в ліс!..

Розподіліть ролі і розіграйте казочку. Постарайтеся інтонаціями передати голос кози, козеняток і вовка.

Які звуки у природі видають вовк і коза?

Придумай кінцівку казки.

Прочитайте прислів'я. Як ви його розумієте?

Хоч голос перекуй,
та вовчу натуру не зміниш.

Прочитай і відгадай загадку.

◆ Хто говорить усіма мовами?
(*внклл*)

Усі свої почуття людина передає у слові: і силу, і любов, і доброту. Тому й існують різні слова: теплі і радісні, гострі та дошкульні. Не даремно кажуть, що словом можна загоїти рани, а можна і глибоко поранити.

Пам'ятай про силу слова — нехай воно завжди творить добро у світі!

НАСМІШКУВАТЕ СЛОВО

Народна притча

Якось давно у лісі побачив чоловік величнього оленя. Довго стояв і милувався його красою. Врешті олень помітив чоловіка. Він давно хотів у когось розпитати про свою вроду. Підійшов до чоловіка, став перед ним у всій своїй гордій красі і спитав:

— Чи гарний я?

— Якби лиш не був куцим! — відказав чоловік.

Олень затремтів з досади і сказав чоловікові, схиливши голову:

— Зроби мені сокирою рану між рогами!

Чоловік вагався, та врешті ударив сокирою по голові оленя. З рани бризнула кров.

— За рік прийди на те саме місце, щось тобі цікаве скажу і покажу, — сказав олень і побіг у гущавину.

За рік прийшов чоловік на те місце, чекає оленя. Той підійшов, нахилив голову і питає:

— Подивися, чи рана від твоєї сокири загоїлася.

— Так, тільки рубчик зостався.

— Бачиш, — зітхнув олень, — рана від сокири за рік заросла, а рана від твого насмішкуватого слова і досі болить.

- • Якими словами чоловік «ранив» оленя?
 - Чому рани від слова часто стають образами і довго не забуваються?
 - Пригадай, що таке притча.
- Прочитайте прислів'я. Поясніть його.

Слово гостріше від меча.

ПРО ГОРДУ КАЧКУ

Народна байка

Одна качка плавала по воді. Аж надбіг лис.

— Добрий день, качечко!

— Здорові були, добродію! Що доброго скажете?

— Та не маю коли, бо біжу з села, — каже лис. — Чи то ви є та качка, про котру люди кажуть, що нема кращої на ціле село?

Качка аж нестямилася від радощів.

— Так, може, і я.

— То ходіть швидше зі мною до села! Бо вже господиня аж гине вас побачити! Ви не знаєте, які ви у селі славні, навіть у місті про вас знають!

Горда качка, не довго думаючи, вискочила на берег. А хитрий лис тільки хап її! І з'їв.

Отак, кажуть, гордість не одному шию скрутила.

- Якими словами лис обдурив качку?
- Чи правдиві були ті слова?
- Чому качка повірила лисові?

Обговоріть, чому у байці качку називають гордою. Що таке гордість? А пиха? зарозумілість?

Прочитайте слова. Спробуйте поєднати їх так, щоб утворилися речення.

міша
хвостик
котик

тонкий
Мручок
хітрі

очі
салом
сметану

любів
обмащений
примружила

КІТ І МИША

Байка

Одного разу зловив старий кіт Мурлика для свого маленького синка Мручка живу мишу.

— Тримай добре, щоб не втекла! — сказав і пішов до своєї роботи.

Котик тримав мишу сильно і придивлявся до неї уважно. Миша була вся сіра, лиш хвостик мала чорнявий, і він був весь обмащений салом,

бо якраз вертала з комори.
Це була стара і досвідчена
миша. Вона зараз пізна-
ла, що її тримає молодий
котик. Тому примружила
свої хитрі очі і сказала ти-
хесенько:

— Котику-братику!

— Говори голосніше, бо
я не чую! — сказав Мручок
грубим голосом, удаючи басок.

Він хотів, щоби всі вважали його старим, і ду-
мав, що як буде удавати грубий голос, будуть
його всі поважати.

— Коли не можу, — шепотіла миша, — бо ти
мене, пане Мручок, так страшно тиснеш. Ти та-
кий дужий!

— Еге, правда, що я маю сильну руку, — ска-
зав малий хвалько і підніс трохи лапу, якою
притискав мишу.

— Я ще ніколи не бачила такого страшного
і сильного кота, — почала підлещуватись миша.
— А які ти маєш страшні очі! Ой! — вона за-
жмурилась, а тим часом з усіх сил намагалася
видобутися з кігтів кота.

— Любиш ти молоко? — спитала раптом.

— Молоко як молоко, а сметану дуже люблю!

— Ага, ага, сметану! Я знаю таке мудре ла-
тинське слово, що як його сказати, двері комор-
и відчиняться самі. Можеш тоді їсти молоко,
і сметану, і ковбасу — все, що хочеш!

— Ну, скажи це слово!

— Пусти, то скажу!
Мручок пустив.
— Фік-мік! — гукнула миша, і тільки її кіт і бачив.

Іван Крип'якевич

- Якими словами можна описати мишу? А ката?
- Розкажи, чи траплялося тобі бачити подібне між людьми.

ОБРАЖЕНА ЧЕРЕПАХА

Народна байка

В озері жила черепаха. Літо було жарким — і до осені озеро стало таким мілким, що черепаха могла тільки лапки замочити.

Лелеки, що зібралися відлітати у вирій, вирішили допомогти бідоласі. Вони взяли палицю в свої дзьоби і запропонували черепасі міцно вхопитися за неї зубами — то вони й перенесуть її у великий став.

Вхопилась черепаха, летить.

А хлопчаки знизу побачили те диво і загукали:

— Дивіться, он бузьки мішок несуть!

— Я не мішок! — гукнула черепаха...

- Що сталося з черепахою?
 - Чи долетіла вона до ставу?
- Обговоріть, чому треба подумати, перш ніж щось казати.

Виконай завдання, подані в електронному додатку.

ВЖЕ ЛІТЕЧКО ПРИХОДИТЬ

ЛІТНІЙ ДЕНЬ

Блакитне небо дихало на землю теплом. Половіли жита й вилискувались на сонці. Червоніло ціле море колосків пшениці.

Долиною **повилася** річечка, наче хто кинув нову синю стрічку на зелену траву. А за річкою, попід кучерявим зеленим лісом, вся земля вкрита розкішними килимами ярини.

Гарячою зеленою **барвою** горить на сонці ячмінь, широко стелиться килим ясно-зеленого вівса, далі темніє просо. Межи зеленими килимами біліє гречка, наче хто розіслав великі шматки полотна білити на сонці. І над усім тим розкинулось погідне блакитне небо, **лунає** в повітрі весела пісня жайворонка.

Михайло Коцюбинський

Чи всі слова у тексті зрозумілі? За потреби скористайся словничком.

- Які рослини тобі відомі, а які — ні?
- Розглянь малюнок. Чи відповідає він змісту тексту?

До виділених у тексті слів добери слова, близькі за значенням.

ТРИ МЕТЕЛИКИ

Були собі три метелики: один білий, другий червоний, а третій жовтий. Вони весело літали весь день у великому саду, у сонячному світлі, перелітали з квітки на квітку, куштували медок і летіли далі.

Час минав дуже швидко. Вони так загралися, що й не зогляділися, як сонечко сховалося за хмари, і пустився дощ.

Змокли метелики. Полетіли до своєї хатки, аж біда: двері замкнені, а ключа ніде не можна знайти.

За той час, що стояли перед дверима та не знали, що робити, змокли страшенно. Насилу вже крильцями ворушили. Ледве долетіли до тюльпана, червоного з жовтими крапочками.

— Любий тюльпанчику, просимо тебе, відчини свій келих та сховай нас від дощу!

Тюльпан подивився на них і промовив:

— Жовтого і червоного прийму, а білий нехай зостається надворі.

Але обидва метелики, жовтий і червоний, промовили:

— Коли ти не хочеш захистити нашого братика, білого метелика, то і ми краще на дощі будемо мокнути.

Засмучені метелики полетіли до білої лілеї. Попросили її, щоб сховала їх від дощу, але вона погоджувалася прийняти тільки білого. Тоді й він промовив:

— Сам не хочу ховатися в тебе! Або вже разом зі своїми братами десь знайдемо захист, або вже вкупі бідувати будемо.

Почуло це з-за хмар сонечко, і схотілося йому побачити тих приятелів, що так один за одного обстоювали. Продерлося крізь хмари й кинуло на метеликів своє проміння. Зараз крильця їм висохли, самі вони зігрілися і знову літали, танцювали і раділи, як давніш, аж до самого вечора. А як сонечко зайшло за гору, то метелики полетіли додому спати.

Леся Українка

Чи правильно зробили метелики, що не покинули у біді свого братика?

• Розіграйте казочку в ролях.

• Намалуйте метеликів олівцями, опишіть словами.

ДИВОСВІТ

Дивосвіт, дивосвіт...
Хто придумав оцей світ?
Землю красну отаку
у зеленому вінку?
Всі ці квіти, і ліси,
і пташині голоси?
Ліс, і річка, і поля —
це ж усе моя земля!

Любов Забашта

ПЕРША ОПОВІДКА ПРО ВУЙКА ЙОЯ

Уривок із повісті «Вуйко Йой збирає трави»

Серед невеликого міста височів старовинний замок. Біля його кам'яних мурів виднілися дерев'яні хатки. Вони теж були стародавні. Їх було стільки, наче у справжньому маленькому селі.

Кривулясті вулички бігли від хатки до хатки. Біля них зеленіли городи і росли дерева та кущі. Посередині села стояла школа. А поруч, на гірці — церква.

Це село звалося СКАНСЕНОМ.

Скансен — музей просто неба. До нього приходять батьки з дітьми, аби подивитися, як у цих хатках колись жили люди. Бо хатки звозили до скансену і складали знову точно так, як вони були складені багато-багато років тому.

У одній із хаток музею жив такий собі вуйко Йой. Це була його домівка, у якій вуйко Йой жив аж сто п'ятдесят років!

Йойову дерев'яну хатку знайшли у далекому густому лісі. Працівники музею розібрали її і привезли до скансену. З нею приїхав і вуйко, який не міг залишити свою рідну оселю.

Потім хатку зібрали і Йой оселився у ній знову.

Ходив вуйко Йой завжди у білій полотняній сорочці аж до землі та у чорній крисані із зозулиною пір'їною збоку.

А кликали вуйка так тому, що він любив йойкати.

Вийде вранці на ганок і каже:

— Йой, який гарний ранок!

А навколо справді гарно: пташки щебечуть, струмочок дзюрчить, бджоли дзумчать, сонечко світить.

Або знайде у траві грибок, і гукає:

— Йой, який я грибок знайшов!

Аж той грибок сам запишається: у боки візьметься і носа задере.

Вуйко Йой тоді його листочком прикриє: рости далі!

А увечері вуйко Йой любив сідати на різьбленому ганочку своєї хатинки. Сяде і дивиться на зорі. Подивиться-подивиться, потім втішно зітхне і скаже:

— Йой, які ж у тому небі зорі гарні!

Зорі переливаються, мерехтять, наче до себе кличуть.

А навколо — тиша...

Тільки коники ніжно так: сюррррр, сюррррр... У траві світлячки блимають, листя на деревах від вітерця тихо шелестить... А м'ята і чебрець так пахнуть — аж дух забиває!

Вуйко Йой навіть бачив, якого кольору ті пахощі. М'ята пахла ніжно-салатово. Липа — жовто. А чебрець мав запах червоний у чорну крапочку — як крильця у сонечка.

Бачте, у Йоя був особливий ніс! Він міг ним почути навіть як пахнуть перші весняні квіти — зозулині черевички аж на другому кінці скансену.

Зозулині черевички ще тільки-тільки встигнуть відкрити свої жовті ротики, а вуйко вже скаже:

— Йой! Ось і прийшла весна!

Бо вуйко Йой знає, що зозулині черевички ще називають ключиками. Адже Весна ними, наче ключами, відкриває двері Літу.

А ще вуйко Йой знає все-все про кожну рослинку, — чи то квітку, чи кущик, чи дерево, які ростуть навколо!

Він знає, що вони не лише вміють пахнути і милувати око, а ще й допомагати!

Спитаєте, як?

Ну справді, не може ж рослинка подати вам руку, коли ви впадете!

Чи не може ж дубок чи липа піти грати з вами у футбол, коли ваші приятелі сидять вдома і вчать уроки!

Ну звісно, ні!

Але вони можуть подарувати вам свої листочки, чи квіточки, чи шматочок кори, аби у вас перестали боліти зуби! Або забите коліно! Або швидше загоїлися подряпані руки!

Так, так! Вуйко Йой знав, як кожна рослинка може вилікувати якусь хворобу!

Навіть перші весняні ключики!

Галина Малик

Крисаня — капелюх, бриль.

• Які квіти згадуються у тексті? Чи знайомі тобі ці рослини?

• Додай до цього переліку ті весняні рослини, які у тексті не згадуються, але знайомі тобі.

• А яким тобі видається вуйко Йой?

• Усно опиши його портрет, використовуючи слова з довідки. Уважно читай кожне слово — можливо, не всі слова підходять для опису вуйка Йоя.

Слова для довідки: добрий, щирий, лагідний, насмішкуватий, уважний, задумливий, смішний, дивакуватий.

РАВЛИК

— О, тату, равлик! — вигукнула Тетянка. — Та який великий!

Дівчинка присіла над ним і заспівала:

— Равлику-Павлику, де ти був? Хм... Не відповідає, сховався в свою хатинку...

— Бо ти ж його злякала, — зауважив тато.

Тетянка посиділа тихенько і, коли равлик виставив ріжки знову, ще раз запитала:

— Равлику-Павлику, куди йдеш?

Равлик заворушився і поповз через стежину.

— Тепер зрозуміло, куди він прямує, — сказав тато. — Недавно ж дощ пройшов. Та захопив тільки ту частину гаю, що через стежку навпроти. А равлик, мабуть, захотів пити.

— Це ж поки він туди добереться!..

І Тетянка взяла равлика й перенесла його через стежину.

Він завмер на якусь хвилину, а потім розвернувся і поповз назад. І якраз туди, звідкіля взяла його Тетянка.

— Бач, упертюх який! Не любить, щоб допомагали, — насупила брови дівчинка.

— **Може, й важко йому, але ж кожному хочеться самому здолати свою дорогу,** — мовив тато.

І вони пішли своєю стежкою, а равлик — своєю.

Василь Чухліб

- Чи правильно вчинила дівчинка, перешкодивши равликові іти своєю дорогою?
- Чи завжди наша допомога приносить користь?

- А тобі подобається самостійно вирішувати свої справи?

Виконай завдання, подані в електронному додатку.

Прочитайте виділені у тексті слова. Як ви їх розумієте?

АЛЛО!

Знову літечко прийшло,
знову їдемо в село.
Гей, дідусю і бабусю,
зустрічайте нас, алло!
Гречка, соняхи, ожина,
і порічки, і малина,
полуниця запашна,
вишні, сливи і черешні,
мак, цибуля і, нарешті,
лопухи та бузина.
Хай стрічають у селі
козенята і кролі,
каченята і курчата
кошенята, цуценята,
ластів'ята і джмелі.

Знову літечко прийшло,
знову їдемо в село.
Гей, дідусю і бабусю,
зустрічайте нас, алло!

Олекса Палійчук

- Куди їдуть діти?
- Розкажи про свої плани на літо.

* * *

Дочекались літа діти —
будуть літові радіти!
Будуть радість засівати,
радо світом мандрувати!

Ось і закінчилася наша мандрівка сторінками підручника. Тобі вдалося багато чого дізнатися і навчитися. Спробуй за літні канікули створити свою маленьку книжечку з оповідками, казочками, віршиками забавлянками.

Щасливого і веселого літа!

ЗМІСТ

Я І СВІТ	4
Відлетіло літо із пташками. <i>Марія Чумарна</i>	4
Гра «Доброго ранку».....	6
ЧАРІВНИЦЯ-ОСІНЬ	7
Як швидко літо проминуло! <i>Олена Пчілка</i>	7
Осінь. <i>Яків Щоголів</i>	8
Яблуко в осінньому саду. <i>Василь Сухомлинський</i>	10
Вересень. <i>Юрій Клен</i>	10
Не щебече соловейко. <i>Тарас Шевченко</i>	11
Осінь. <i>Дмитро Павличко</i>	11
Їжачок-хитрячок. <i>Платон Воронько</i>	12
Надходить осінь. <i>Олександр Копиленко</i>	13
Чи чули ви байку? <i>Василь Чухліб</i>	14
Нерозумна ворона. <i>Українська народна байка</i>	15
Сміховинки-загадки.....	17
Як берізка листя роздарувала. <i>Ірина Прокопенко</i>	19
Осіній вітер. <i>Катерина Перелісна</i>	20
Свято на городі. <i>Марія Чумарна</i>	22
Я І МОЯ СІМ'Я	24
Сім. <i>Варвара Гринько</i>	24
У нашого Омелечка. <i>Дитяча пісенька</i>	25
У цьому раї на землі... <i>Тарас Шевченко</i>	26
Мій мамі. <i>Марія Познанська</i>	26
Вишиванка. <i>Вадим Крищенко</i>	27
Вчить мене мій тато. <i>Марія Чумарна</i>	28
Батьківські поради. <i>З народної мудрості</i>	29
Мій дідусь. <i>Марійка Підгірянка</i>	30
Сад. <i>Народна притча</i>	30
Сміховинки.....	31
Ледача подушка. <i>Василь Сухомлинський</i>	32
Стоїть верба посеред села, розпустила гілля у кожне подвір'я. <i>Іван Сенченко</i>	33
Дерево роду. <i>Марія Чумарна</i>	36
Маленька і велика. <i>Марія Іваненко</i>	37
КОЛИСКА І КОЛИСАНКИ	38
Колискові пісні. <i>Марія Чумарна</i>	38
В лісі є зелена хата. <i>Платон Воронько</i>	38
Ой ти, коте сірий. <i>Колискова</i>	39
Ой ходить сон. <i>Колискова</i>	39

Колискова. <i>Марійка Підгірянка</i>	39
Коли засинають зорі. <i>Василь Сухомлинський</i>	40
СВІТ МОЇХ КАЗОК	43
Івасик-телесик. <i>Українська народна казка</i>	43
Хто баба? <i>Леонід Глібов</i>	46
Казка про діда, бабу, онучку, Жучку і котика. <i>З народного</i>	47
Кривенька качечка. <i>Українська народна казка</i>	50
ТВОРИ УЛЮБЛЕНИХ ПИСЬМЕННИКІВ	54
Ріпка. <i>Іван Франко</i>	54
Про двох цапків. <i>Михайло Коцюбинський</i>	58
Дві кізочки. <i>Михайло Коцюбинський</i>	59
Пихата жаба. <i>Василь Сухомлинський</i>	60
Безконечні казочки. <i>Марійка Підгірянка</i>	61
ТАЄМНИЦІ ЗИМИ	63
Сонце, Мороз і Вітер. <i>Українська народна казка</i>	63
Для потішечки. <i>Катерина Перелісна</i>	64
Зимівля тварин. <i>Українська народна казка</i>	65
Святковий календарик	68
Хтось. <i>Марія Чумарна</i>	69
Кожух. <i>Володимир Підпалій</i>	70
Кіт не знав. <i>Платон Воронько</i>	71
Нащо дубам листя взимку. <i>Григір Тютюнник</i>	72
Метелики. <i>Олександр Олесь</i>	73
Дванадцять місяців. <i>Українська народна казка</i>	74
РІЗДВЯНІ ВІЗЕРУНКИ	78
Акровірші. <i>Марія Чумарна</i>	79
Хата мною багата. <i>Володимир Лучук</i>	79
Три дні старого року. <i>Зірка Мензатюк</i>	80
Щедрівка.....	85
Новий рік. <i>Марія Чумарна</i>	86
Посівання	87
У КОЛІ ДРУЗІВ	88
Друзяки. <i>Платон Воронько</i>	88
Кошеня. <i>Платон Воронько</i>	88
Дивовижна дружба. <i>Олександр Копиленко</i>	90
Мирилки.....	92
Вірш-жарт	92
Два півники	93
Котик і півник. <i>Українська народна казка</i>	94

МИ ЧЕКАЄМО ВЕСНУ	98
Як дитиною, бувало... <i>Леся Українка</i>	100
Сніг з морозом поморозив. <i>Леся Українка</i>	101
На зеленому горбочку. <i>Леся Українка</i>	102
Он ярочки зелененькі... <i>Леся Українка</i>	102
Заклички	103
До сонечка	103
До пташок	104
Народні прикмети	104
ПРИЛЕТІЛА ЛАСТІВОЧКА	105
Ластівочко сизокрила. <i>Анатолій Камінчук</i>	105
Барвінок. <i>Наталя Забіла</i>	105
Встала весна... <i>Тарас Шевченко</i>	107
Світає... <i>Тарас Шевченко</i>	108
Тече вода з-під явора... <i>Тарас Шевченко</i>	108
Про що вони гомонять? <i>Марія Чумарна</i>	110
Облітав Журавель. <i>Платон Воронько</i>	111
Як Квітень до Березня в гості їздив. <i>Українська народна казка</i>	112
Веснянки	113
Благослови, мати	114
Дівчаточка-вороб'ята	114
Сіє баба мак. <i>Пісенька-гра</i>	115
Ой чого ти, жайворонку? <i>З народного</i>	116
Прилетіли жайворонки. <i>Василь Сухомлинський</i>	117
Веснянка. <i>Олександр Олесь</i>	118
Надійшла весна. <i>Іван Франко</i>	119
Весняні подарунки	119
Липка. <i>Платон Воронько</i>	120
Береза. <i>Анатолій Камінчук</i>	121
Вербові сережки. <i>Ліна Костенко</i>	121
СВІТ – ВЕЛИКА ПИСАНКА	122
Христос воскрес! <i>Леонід Глібов</i>	123
Писанка. <i>Катерина Перелісна</i>	123
Сонечко. <i>Леся Силенко</i>	124
Цікавий клубочок. <i>Василь Сухомлинський</i>	125
А я у гай ходила. <i>Павло Тичина</i>	126
Шум. <i>Микола Воробйов</i>	127
Найвеселіший місяць. <i>Олександр Копиленко</i>	128
Хто свічки засвітив? <i>Василь Сухомлинський</i>	130

ЩО НАЙКРАЩЕ НА ЗЕМЛІ	131
Пробудження. <i>Марійка Підгірянка</i>	132
Яке щастя? <i>Василь Сухомлинський</i>	132
Яка стежка найкраща? <i>Дмитро Чередниченко</i>	133
Де найкраще місце на землі. <i>Дмитро Павличко</i>	134
З тобою. <i>Петро Осадчук</i>	135
Соловей і жук. <i>Василь Сухомлинський</i>	136
Чарівниця-мова. <i>Марія Чумарна</i>	137
ДЕ КАЗКА — ТАМ ПІДКАЗКА	138
Вовк і семеро козенят. <i>Українська народна казка</i>	138
Насмішкувате слово. <i>Народна притча</i>	140
Про горду качку. <i>Народна байка</i>	141
Кіт і миша. <i>Іван Крип'якевич</i>	142
Ображена черепаха. <i>Народна байка</i>	144
ВЖЕ ЛІТЕЧКО ПРИХОДИТЬ	145
Літній день. <i>Михайло Коцюбинський</i>	145
Три метелики. <i>Леся Українка</i>	146
Дивосвіт. <i>Любов Забашта</i>	148
Перша оповідка про вуйка Йоя. <i>Галина Малик</i>	148
Равлик. <i>Василь Чухліб</i>	152
Алло! <i>Олекса Палійчук</i>	154

У підручнику використані такі інтернет-джерела:

1. <http://traditions.in.ua/usna-narodna-tvorchist>
2. <http://chtyvo.org.ua/>
3. <https://javalibre.com.ua/>
4. <https://kazky.org.ua/zbirky/ukrajinsjki-narodni-kazky>
5. <https://derevo-kazok.org/read-tales-online.html>
6. <https://read-online.in.ua/>
7. <https://litnet.com/uk>
8. <http://info-library.com/>
9. <http://www.ukrlib.com.ua/>
10. <http://uk.wikipedia.org/>

Відомості про стан підручника

№	Прізвище та ім'я учня	Навчальний рік	Стан підручника		Оцінка
			на початку року	в кінці року	
1					
2					
3					
4					
5					

Навчальне видання

ЧУМАРНА Марія Іванівна

**УКРАЇНЬКА МОВА
ТА ЧИТАННЯ**

**Підручник для 2 класу
закладів загальної середньої освіти
(у 2-х частинах)
Частина 2**

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Головний редактор *Богдан Будний*
Редакторка *Наталія Шост*
Художники *Олеся Томків, Вікторія Дунавва*
Обкладинка *Ростислава Крамара*
Верстка *Зоряни Сидор*
Технічна редакторка *Неля Домарецька*

Підписано до друку ____ . Формат 70х100/16. Папір офсетний. Гарнітура Pragmatica.
Друк офсетний. Умовн. друк. арк. 13,00. Умовн. фарбо-відб. 52,00. Обл.-вид. ар. 3,16.
Тираж ____ пр. Зам. _____

Видавництво «Навчальна книга – Богдан»
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК №4221 від 07.12.2011 р.

Навчальна книга – Богдан, просп. С. Бандери, 34а, м. Тернопіль, 46002
Навчальна книга – Богдан, а/с 529, м. Тернопіль, 46008
тел./факс (0352)52-06-07; 52-05-48
office@bohdan-books.com www.bohdan-books.com

